

**ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ – ΜΙΑ ΑΜΦΙΔΡΟΜΗ ΣΧΕΣΗ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΒΟΥ**

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ- ΜΙΑ ΑΜΦΙΔΡΟΜΗ ΣΧΕΣΗ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΒΟΥ

ANNA MARIA NATSH – 1058776

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΛΙΑΠΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
I. ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ- ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	8
II. Η ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΒΟΥ ΣΤΗΝ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	13
II. 1. Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΒΟΥ ΣΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ.....	13
II.2. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΡΑΝΗΣ.....	17
II.3. ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ	18
II.4. ΒΙΟΠΙΚΟΙΛΟΤΗΤΑ	19
III. Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΒΟΥ	22
III.1. ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΤΑ ΟΡΙΑ	22
III.2. Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΑΤΩΝ.....	24
III.3. Η ΓΕΦΥΡΑ ΔΕΒΟΣΕΤΟΥ.....	28
IV. Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΒΟΥ	38
IV. 1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ	38
IV.2. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΣΕΙΣΜΟ ΤΟΥ 1953.....	51
IV.3. ΑΠΟ ΤΟ ΣΕΙΣΜΟ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ	56
V. ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΣΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΤΟΠΙΟ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΒΟΥ	69
V.1. ΦΥΣΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ	69
V.2. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ	71
V.3. ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑΣ.....	82
VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	92
ΑΝΤ ' ΕΠΙΛΟΓΟΥ	93
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	95

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Μια φορά κι έναν καιρό μέσα απ' τα αφρονέρια τα θαλασσινά σήκωσε η θάλασσα τα χέρια της και δώρισε στο θείο φως του ήλιου ένα νησί κάπου στο μέσο του Ιονίου πελάγους.

Ήταν καταπράσινο, είχε τρεχούμενα νερά, γαληνεμένες παραλίες, σπηλιές φιλόξενες, λοφίσκους ομαλούς, και μια θεόψηλη οροσειρά γεμάτη έλατα, κογχύλια και βότσαλα.

Είδαν οι θεοί απ' τους ουράνιους θρόνους τους την ανείπωτη ομορφιά κι αποφάσισαν να μην στερήσουν κι αυτοί σε μεγαλοψυχία. Κι έτσι, ξεχύθηκαν στις εύφορες αλλά μικρές πεδιάδες του, τρύπωσαν στη θαυμαστή γαλαζένια θάλασσα που το στεφάνωνε, όρμησαν στους λόφους με τα κούμαρα, τη δάφνη, τη φασκομηλιά, τη μυρτιά και τις αγράμπελες, ανέβηκαν στα βουνά με τα πλούσια δάση και σκέφτηκαν πως έπρεπε να το γεμίσουν ζωή κι ενέργεια δράση κι ευθυμία.

Σκόρπισαν λοιπόν επάνω του ανθρώπους και ζωντανά και ζήτησαν απ' αυτούς να τους λατρεύουν πού και πού επάνω στα πολλά υψώματα ή κάτω στις λιγοστές ισάδες. Έτσι, για να μην ξεχνάνε ποιοι ήταν οι θνητοί και ποιοι οι αθάνατοι...¹

Εικόνα 1. Φωτογραφία λιμνοθάλασσας με τη γέφυρα Δεβοσσέτου

¹ΑΡΧΑΙΟΙ ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΙ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ ΚΑΙ ΙΘΑΚΗΣ. Ευρυδίκη Λειβαδά-Ντούκα Εισαγωγή Σελ. 6

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Αργοστόλι το γέννησε ο Κούταβος! Η σημερινή πρωτεύουσα της Κεφαλονιάς, με την όμορφη και καθαρή όψη της, ξεπήδησε μέσα από τις αναθυμιάσεις της λιμνοθάλασσας! Ο βάλτος υπήρχε εκεί, δυνατός, απειλητικός, οργανωμένος (Δεμπόνος).

Η λιμνοθάλασσα του Κουτάβου εξαιτίας της εγγύτητάς της με την πόλη του Αργοστολίου αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι αυτής αλλά και των κατοίκων της. Ο άνθρωπος μαθαίνει να επικοινωνεί με το περιβάλλον του, να παρεμβαίνει σε αυτό και να το προσαρμόζει στις ανάγκες του. Έτσι, παρενέβη και στον Κούταβο μεταβάλλοντας ένα μεγάλο τμήμα του φυσικού τοπίου του σε ημιαστικό και αστικό περιβάλλον. Ο υδροβιότοπος λοιπόν, έχει υποστεί μεταβολές μέσα στα χρόνια οι οποίες οφείλονται κυρίως στο ανθρώπινο στοιχείο. Αρκετοί είναι οι υγρότοποι που προστατεύονται με εθνικές νομοθεσίες ή και με διεθνείς συμβάσεις, όπως είναι η "Σύμβαση Ραμσάρ" ή "Σύμβαση για τους Υγρότοπους Διεθνούς Σημασίας ιδιαίτερα ως Ενδιαιτήματα Υδροβίων Πουλιών", όχι όμως και ο Κούταβος παρόλο που περιλαμβάνει ζωικό και φυτικό πλούτο, σύμφωνα με την Εθνική ορνιθολογική εταιρία και τον Φορέα διαχείρισης εθνικού δρυμού Αίνου.

Σκοπός έρευνας

Η εργασία αυτή έχει σκοπό να μελετήσει τον υδροβιότοπο του Κουτάβου. Το βασικό ερευνητικό ερώτημα που τίθεται είναι πόσο και πώς η ανθρώπινη παρέμβαση έχει επηρεάσει τη σημερινή κατάσταση της λιμνοθάλασσας του Κουτάβου. Στη συνέχεια τίθενται επιμέρους ερωτήματα που αφορούν:

- Τον ρόλο που διαδραμάτισαν οι φυσικές δυνάμεις (σεισμοί, γεωλογικά φαινόμενα, νερά, πηγές), και τον τρόπο που αντέδρασε τόσο ο άνθρωπος όσο και το περιβάλλον.
 - Τον ρόλο των επεμβάσεων που δέχτηκε η λιμνοθάλασσα από πολιτισμούς με διαφορετική κουλτούρα, διαφορετική προσέγγιση και διαφορετικό τρόπο εκμετάλλευσης και αντιμετώπισής της.
 - Τον ρόλο της επίδρασης του βάλτου στη γένεση της πόλης του Αργοστολίου και της εξέλιξής της.
- Στην συνέχεια της διερεύνησης ενισχύθηκε η βασική ιδέα της παρουσίασης και ανάδειξης του εν λόγω τοπίου ως φυσικό χωροταξικό τοπόσημο της ευρύτερης περιοχής του Αργοστολίου.

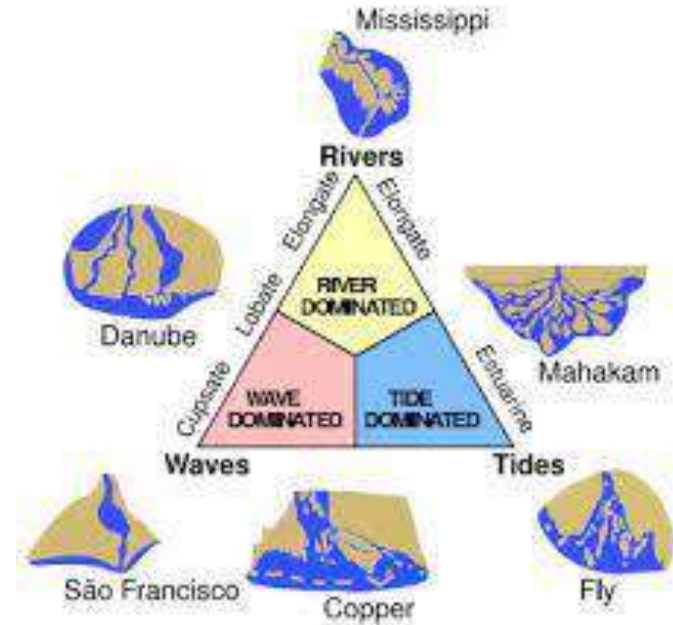

Εικόνα 2. Όψη Αργοστολίου, λιμνοθάλασσας, γέφυρας Δεβοσέτου και κόλπου από τις ανατολικές ακτογραμμές

I. ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ- ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Λιμνοθάλασσες χαρακτηρίζονται μικρές ή μεγάλες εκτάσεις από λιμνάζοντα νερά κοντά στη θάλασσα που επικοινωνούν με αυτή. Η επικοινωνία είναι άμεση και συνήθως χωρίζονται από μια λωρίδα ξηράς. Η δημιουργία τους γίνεται είτε από την ίδια τη φύση ως αποτέλεσμα συνδυασμένων δράσεων διαφορετικών παραγόντων, είτε πολλές φορές και τεχνητά.

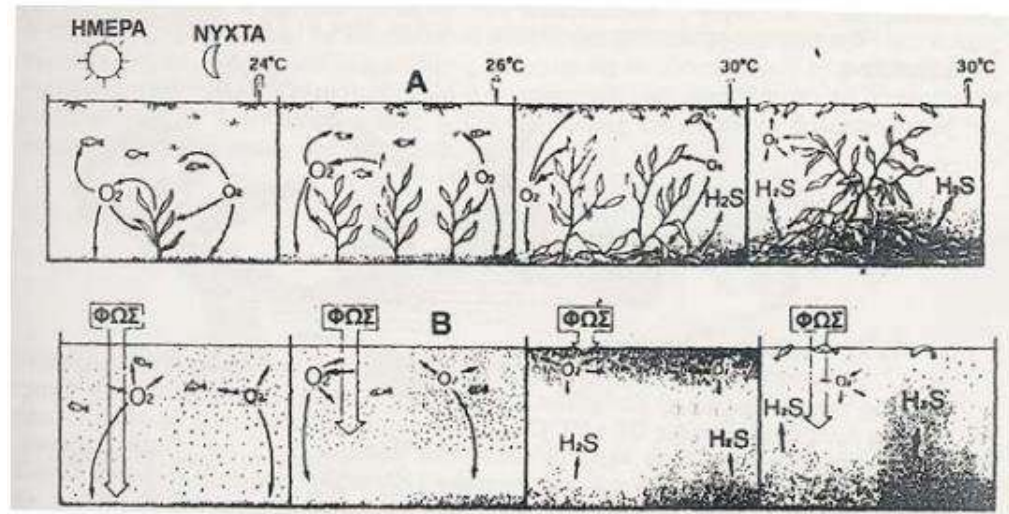
Η διαμόρφωση από φυσικούς παράγοντες προέρχεται από θίνες και προσχώσεις που αποκόβουν το κομμάτι της θάλασσας, είτε από τα υλικά των εκβολών των ποταμών, είτε από τοπική τεκτονική δραστηριότητα και από πολλούς ακόμη παράγοντες. Όσον αφορά την ανθρώπινη επέμβαση, οι επιχώσεις αποτελούν τον κατεξοχήν πρώτο παράγοντα δημιουργίας των περισσότερων λιμνοθαλασσών στην Ελλάδα.

Εικόνα 3. Σχηματική απεικόνιση της δράσης των ποταμών, της παλίρροιας και του κυματισμού στον σχηματισμό παράκτιων μεταβατικών οικοσυστημάτων-λιμνοθαλασσών, εκβολές (από Garriso, 1996)

Τα νερά των λιμνοθαλασσών είναι υφάλμυρα εξαιτίας της ανάμιξης θαλάσσιου και γλυκού νερού και έχουν θερμοκρασία διαφορετική από αυτήν της θάλασσας. Το βάθος τους κυμαίνεται από 30 εκατοστά έως τρία μέτρα

συνήθως, με μερικές εξαιρέσεις. Ο συνδυασμός των παραπάνω παραγόντων διαφοροποιούν την ποικιλότητα της πανίδας και της χλωρίδας τους και για αυτό το λόγο αποτελούν συνήθως έναν ξεχωριστό τόπο, ένα ξεχωριστό οικοσύστημα με μεγάλη πρωτογενή και δευτερογενή παραγωγικότητα.

Εικόνα 4. Σχηματική απεικόνιση διεργασιών άνθησης φυτοπλαγκτονικών οργανισμών και μακροφυκών μακροφύτων στα λιμνοθαλάσσια οικοσυστήματα (Κουτσούμπας)

Εικ. 7: Βενθικά μακρόφυτα (Φανερόγαμα) που εξαπλώνονται σε λιμνοθαλάσσια οικοσυστήματα (Cymodocea nodosa – αριστερή φωτογραφία, Zostera noltii – δεξιά φωτογραφία)

Ανεξάρτητα από την κατηγοριοποίησή τους σε φυσικές και τεχνητές, αδιαμφισβήτητα επηρεάζουν την ευρύτερη περιοχή στην οποία εντάσσονται. Έτσι:

<ul style="list-style-type: none"> • Το πλήθος των φυτών και των ζώων που υπάρχουν σε αυτού του είδους τα οικοσυστήματα (και που συνήθως χαρακτηρίζονται 	<ul style="list-style-type: none"> • Βιοποικιλότητα
---	---

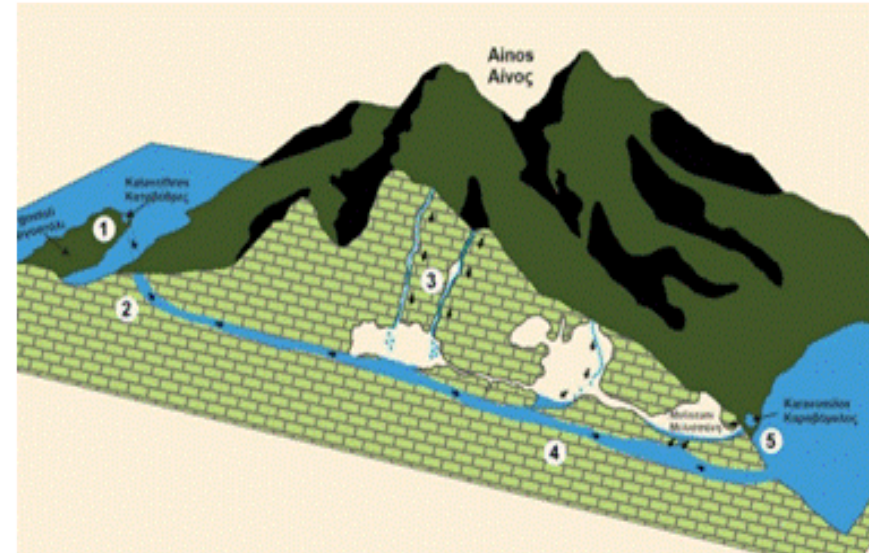
<p>σπάνια), στηρίζουν το τροφικό σύμπλεγμα, την εξέλιξη αλλά και κάθε είδους τεχνολογικές καινοτομίες</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Η βόσκηση ζώων εξαιτίας της υψηλής συγκέντρωσης θρεπτικών ουσιών στο έδαφος μιας τέτοιας περιοχής αποτελεί πάγια τακτική. • Η αξία της αλιείας – με τη σωστή πάντα διαχείριση- μπορεί να γίνει πολύ υψηλή αν σκεφτούμε ότι στις περιοχές αυτές αναπτύσσονται οργανισμοί που είναι δύσκολο να επιβιώσουν σε ανοιχτές θάλασσες 	<ul style="list-style-type: none"> • Οικονομία
<ul style="list-style-type: none"> • Η υδρόβια βλάστηση που αναπτύσσεται στις παράκτιες αυτές περιοχές 	<ul style="list-style-type: none"> • Κλίμα

<p>βοηθά στον καθαρισμό του νερού από βλαβερές ουσίες.</p> <ul style="list-style-type: none">• Αποφυγή πλημμυρικών φαινομένων.• Το κλίμα γίνεται ηπιότερο	
<ul style="list-style-type: none">• Η σύνδεση με την μυθολογία, την ιστορία και τη λαογραφία της περιοχής	<ul style="list-style-type: none">• Πολιτιστική Κληρονομιά

II. Η ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΒΟΥ ΣΤΗΝ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ

II. 1. Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΒΟΥ ΣΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ

Ο Κούταβος βρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα του νησιού της Κεφαλληνίας, στην πρωτεύουσα του, το Αργοστόλι. Η Κεφαλληνία, το μεγαλύτερο σε έκταση νησί του Ιονίου, βρίσκεται πολύ κοντά στο ελληνικό τόξο, της πιο ενεργής τεκτονικά περιοχής όλης της Ευρώπης². Λόγω της τοποθεσίας της λοιπόν, αλλά και της έντονης γεωτεκτονικής δραστηριότητας της, πρόκειται για ένα νησί με μεγάλη ποικιλία γεωλογικών φαινομένων. Μεγάλο μέρος της επιφάνειας του νησιού καλύπτεται από ασβεστόλιθο με αποτέλεσμα τη δημιουργία «υπόγειων και επιφανειακών καρστικών γεωμορφών» δηλαδή σπηλαίων, καταβοθρών και μορφών επιφανειακής διάβρωσης. Το νησί παρουσιάζει ιδιαίτερο γεωμορφολογικό ενδιαφέρον καθώς διακρίνεται για τον έντονο ορεινό χαρακτήρα του.³ Ο κύριος κορμός του νησιού, το βουνό Αίνος, με μέγιστο υψόμετρο 1626 μέτρα είναι ένας από τους εθνικούς

Εικόνα 5. Γεωμορφολογικό σχέδιο Αίνου, kefalonia geopark

² Γεωδυναμικό Ινστιτούτο

³ Η Γεωλογία της Κεφαλονιάς, kefalonia geopark

δρυμούς και ανήκει στο πρόγραμμα Natura. Αντίθετα, η λιμνοθάλασσα, παρ' όλη την πλούσια βιοποικιλότητά της, δεν ανήκει.

37. 105: ΝΕΑ ΠΕΡΙΟΧΗ κόλπος Αργαστολίου - Λιμνοθάλασσα Κουτάβου 0	Ο κόλπος Αργαστολίου (7754ha σύμφωνα με τις Προτάσεις) ώστε να περιλαμβάνει και τη Λιμνοθάλασσα Κουτάβου	Μέρος ή το σύνολο της περιοχής είχε προταθεί και απορρίφθηκε χωρίς αιτιολογία, παρά το γεγονός ότι εντοπίζονται σημαντικοί οικοτόποι και οικότοποι προτεραιότητας για τους οποίους η χώρα έχει εκκρεμότητες ως προς την ΕΕ.	Συνδυασμός βαθύων υπατύπων 1110 Αμμοσούρες που καλύπτονται διαρκώς από θαλάσσιο νερό μικρού βάθους και 1170 Υφαλαί *1120	Ρίπτα κοιλίς, μεγάλοι πληθυσμοί εντός του υγρότοπου (αιτογραφία υγρότοπων WWF)	Πρόταση Μελέτη??? 2) Διαβούλευση: Συμβολή WWF Ελλάς http://www.symposia.gr/wp-content/uploads/2014/10/1052012_071_Spinos.pdf , WWF Ελλάς. Απογραφικό δελτίο: KF1037 - Λιμνοθάλασσα Κουτάβου. GrlsWet - Βάση δεδομένων για τους νησιωτικούς υγρότοπους της Ελλάδας http://www.oikoskopio.gr/lygrotopia/general/report.php?id=
--	--	---	--	--	---

Εικόνα 6. Πρόταση επέκτασης Natura 2000

Σχετικά με τον Αίνο, μαύρο βουνό (monte nero) όπως ονομάζεται, πρόκειται για μια έκταση που καταλαμβάνει τη νοτιοανατολική πλευρά του νησιού. Στα οικοσυστήματα της ορεινής περιοχής συναντάμε βραχώδεις κορυφές, φυλλοβόλα είδη καθώς και το μοναδικό στον κόσμο κωνοφόρο έλατο την Κεφαλληνιακή Ελάτη (*abies cerhalonica*). Στα χαμηλότερα υψόμετρα κυριαρχούν φρύγανα και θαμώνες. Σημαντική είναι και η παρουσία του αμπελιού και της ελιάς, κυρίως κοντά στους οικισμούς. Αρπακτικά πουλιά που συναντώνται συχνά είναι η

αετογερακίνα (*buteo rufinus*), ο πετρίτης (*falco peregrinus*) και το χρυσογέρακο (*falco biarmicus*). Μοναδικό είδος είναι τα άγρια άλογα του Αίνου. Σχετικά μικρόσωμα, διαβιώνουν σε ημιάγρια κατάσταση και σε μικρές ομάδες⁴.

Εικόνα 8. Όρος Αίνος

Εικόνα 7. Άγρια άλογα Αίνου

⁴ Γεώτοπος 39. Θέση θέας Αίνου, kefalonia geopark

Ο ΚΟΥΤΑΒΟΣ

Η ονομασία Κούταβος προέρχεται από την αρχαιοελληνική λέξη “κότταβος” που σημαίνει λεκάνη⁵. Αντιστοίχως, η λεκάνη του μυχού του κόλπου του Αργοστολίου αποτελεί φυσικό κότταβο. Νερά εισρέουν σε αυτήν από κατακρημνίσματα και πηγές, ήδη από τα αρχαία χρόνια από την πεδιάδα της Κρανιάς με τις πηγές της. Η λιμνοθάλασσα έχει 0 μ. υψόμετρο και γεωγραφικές συντεταγμένες 20 ° 31’ μήκος και 38 ° 10’ πλάτος, το βάθος στο πιο ρηχό σημείο έχει μετρηθεί 0,20 μέτρα και στο βαθύτερο 3 μέτρα⁶. Ωστόσο, ανάλογα με την εποχή σημειώνονται διακυμάνσεις. Η συνολική επιφάνεια της λίμνης είναι 1447 στρέμματα. Όσον αφορά τη θερμοκρασία της, το ελάχιστο που έχει φτάσει είναι 0 °C. Δεν έχει καταγραφεί ποτέ στην διάρκεια του χειμώνα πάγωμά της, μόνο ελάχιστες περιπτώσεις των παγωμένων ακτών της. Η επιφάνεια του νερού έχει εποχιακή διακύμανση και το χρώμα της είναι αυτό της θάλασσας με την οποία βρίσκεται σε άμεση επαφή. Τόσο η έκταση όσο και το βάθος της έχουν μεταβληθεί πολλές φορές μέσα στα χρόνια. Ιδιαίτερα μετά το σεισμό του 1953 η έκτασή της ελαττώθηκε αφού η λίμνη δέχθηκε μεγάλη ποσότητα μπαζών από τα κατεδαφισμένα κτήρια.

Εικόνα 9. Η λιμνοθάλασσα από το μυχό, Παναγής Σταθάτος, kefaloniastatus

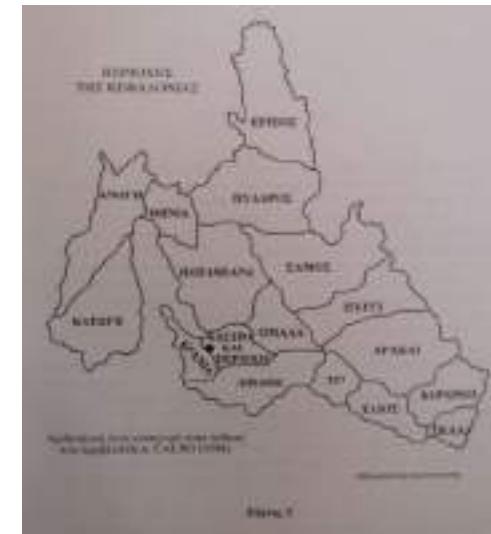
⁵ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνης σ. 23

⁶ ΒΑΣΙΚΟΙ ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ της χώρας. Έκδοση Δωρικός 1981, σ.216

II.2. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΡΑΝΗΣ

Ο ιστορικός Θουκυδίδης επιγραμματικά σημειώνει ότι κατά την μυκηναϊκή περίοδο «η Κεφαλληνία τετράπολις ούσα, Πάλης, Κρανίοι, Σαμαίοι, Προνναίοι». Μια από τις τέσσερις πόλεις-κράτη στην Κεφαλονιά, η αρχαία Κράνη βρίσκεται στη νοτιοανατολική πλευρά της λιμνοθάλασσας.

Η Κράνη ήταν χτισμένη στις κορυφές των λόφων «Πεζούλες» και «Καστέλι» που ξεκινούν από τον μυχό του κόλπου του Κουτάβου. Τα τείχη της ήταν φτιαγμένα από θεόρατους⁷ ογκόλιθους, τοποθετημένους ο ένας πάνω στον άλλο χωρίς συνδετικό στοιχείο (πηλό) ανάμεσά τους. Είχαν περίμετρο 3000 μέτρα περίπου και αποτελούν δείγμα της αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής στην τέχνη της οχύρωσης. Το μεγάλο μέγεθος των λίθων εξηγεί και το όνομα «ΚΥΚΛΩΠΕΙΑ ΤΕΙΧΗ» που δίνεται σε αυτού του είδους τα τείχη κυκλώπειας «τεχνοτροπίας».

Εικόνα 10. Οι περιοχές της Κεφαλονιάς κατά τα χρόνια της Κράνης

Εικόνα 11. Κυκλώπεια Τείχη, εικόνες Google

⁷ Ραζάτα- Κυκλώπεια Τείχη, terrabook

II.3. ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Η λιμνοθάλασσα του Κουτάβου αναπτύχθηκε χάρη σε μεταλλικούς⁸ σχηματισμούς της τεταρτογενούς περιόδου⁹. Πιθανολογείται ότι ο κόλπος του Αργοστολίου ήταν καρστική πεδιάδα και το νερό ξεκινούσε στην περιοχή όπου βρίσκονται σήμερα οι Καταβόθρες¹⁰.

Δεν υπάρχει κανένα φυσικό όριο μεταξύ του κόλπου του Αργοστολίου και της λιμνοθάλασσας του Κουτάβου. Η λιμνοθάλασσα αποτελεί ουσιαστικά τη συνέχειά του. Μονάχα ο Πόντες χωρίζει τον κόλπο¹¹, ωστόσο έργο ανθρώπινης παρέμβασης καθοριστικής για την εξέλιξη της. Ο κόλπος του Αργοστολίου, μέρος του οποίου είναι η λιμνοθάλασσα του Κουτάβου, αποτελεί ένα από τα ελάχιστα φυσικά λιμάνια της δυτικής Μεσογείου¹². Επιπλέον, ο Κούταβος αποτελεί τη μεγαλύτερη πόλγη¹³ περισυλλογής νερού που σχηματίστηκε από τεκτονική δραστηριότητα στην Κεφαλονιά. Τροφοδοτεί την πεδιάδα της Κρανιάς της οποίας είναι συνέχεια.

Εικόνα 12. Η λεκάνη του κόλπου του Αργοστολίου, εικόνες Google

⁸ Αποθέσεις φερτών υλικών, αλλουβιακές προσχώσεις αλλά και πλευρικά κορήματα που προέρχονται από διάβρωση ασβεστόλιθων.

⁹ Οι σχηματισμοί της τεταρτογενούς περιόδου, θεωρούνται σημαντικοί καθώς συνδέονται με τις νεότερες τεκτονικές κινήσεις είναι γνωστότεροι με την ονομασία «μεταλλικοί σχηματισμοί». Τα ιζήματα της περιόδου αυτής, που χαρακτηρίζονται μεταλλικά ιζήματα καλύπτουν μεγάλη έκταση του ελληνικού χώρου γενικότερα και συγκεκριμένα και στην περίπτωση της δικής μας λιμνοθάλασσας.

¹⁰ Γεώτοπος 13. Κούταβος, kefalonia geopark

¹¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 79

¹² Παραλία και λιμάνι Αργοστολίου, gokefalonia

¹³ Οι πόλγεις είναι εμφανέστατες κοίλες λεκάνες, ποικίλης γεωμετρίας, όπου ωστόσο μπορούμε να αναγνωρίσουμε έστω αφαιρετικά ένα ελλειπτικό σχήμα με το μεγάλο άξονα να ευθυγραμμίζεται με τις κυρίαρχες κατευθύνσεις των ρηγμάτων της περιοχής.

II.4. ΒΙΟΠΙΚΟΙΛΟΤΗΤΑ

Τόσο η πανίδα όσο και η χλωρίδα της λιμνοθάλασσας έχουν αλλοιωθεί σημαντικά μέσα στα χρόνια, καθώς το περιβάλλον τους υπέστη διαρκείς μετατροπές. Σύμφωνα με το Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Κουτάβου η χλωρίδα και η πανίδα διαμορφώνονται ως εξής:

- Κύρια φυτά : νεροκάλαμο (*phragmites australis*), βούρλο (*juncus spp*)
- Φύτευση νέων : χαλέπιος πεύκη (*pinus halepensis*), ευκάλυπτος (*eucalyptus canaldulensis*)

Η χλωρίδα του Κουτάβου περιλαμβάνει: 491 είδη, 15 ενδημικά του Ελλαδικού χώρου, 6 εκ των οποίων είναι ενδημικά των Ιονίων νήσων. Ένα συγκεκριμένο είδος «λειμωνίου» με την ονομασία *Limonium Cephalonium* είναι αποκλειστικό ενδημικό φυτό της Κεφαλονιάς. Ειδικότερα στο χώρο της λιμνοθάλασσας συναντάμε τέσσερα είδη:

1. Πισόχορτο (*bituminaria bituminosa*)
2. Παρεντουκέλια η πλατύφυλλη (*bellardia latifolia*)
3. Ευφορβία η ακανθόθαμνος (*Euphorbia acanthothamnos*)
4. Μπελεβάλια η υακινθοειδής (*Bellevalia hyacintoides*)

Εικόνα 13. Πισόχορτο

Η πανίδα του Κουτάβου περιλαμβάνει πάνω από 70 είδη πτηνών μεταναστευτικά και μη:

- Τσικνιάς (Σταχτοτσικνιάς- *Ardeacinerea*)
- Ψαραετός (*Pandion haliaetus*)
- Γερακίνα (*Buteo buteo*)
- Κορμοράνος (*Phalacrocorax carbo*)
- Ακτίτης
- Μαυροτσιροβάκος
- Σπίνος
- Κοτσύφι
- Γαλαζοπαπαδίτσα
- Νανοσκαλίδρα
- Ασημόγλαρος της Μεσογείου (*Larus michahellis*)
- Καστανοκέφαλος γλάρος
- Βουβόκυκνος
- Μικροτσικνιάς
- Κιστικήλη

- Χουλιάροπαπια (*Spatula clypeata*)
- Φαλαρίδες (*Fulica atra*)
- Ψευταηδόνι
- Κοκκινολαίμης (*Erithacus rubecula*)
- Σταυρομύτης (*Loxia curvirostra*)
- Σταχτομυγοχάφτης (*Muscica pastriata*)
- Αλκυόνα
- Δεκαοχτούρα
- Νανοβουτηχτάρι (*Tachybaptus ruficollis*)
- Κιτρινοσουσουράδα
- Λασπότρυγγας (*Tringa glareola*)
- Κοκκινοκεφαλός (*Lanius senator*)

Παρά τις υφιστάμενες ανθρωπογενείς επιδράσεις, η Λιμνοθάλασσα παραμένει ένας εξαιρετικά σημαντικός υγρότοπος της Κεφαλονιάς για την ορνιθοπανίδα.¹⁴

¹⁴Γεώτοπος 13: Κούταβος, Βιοποικιλότητα, kefalonia geopark

III. Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΒΟΥ

III.1. ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΤΑ ΟΡΙΑ

Φυσικό όριο μεταξύ της λιμνοθάλασσας και του κόλπου του Αργοστολίου δεν υπάρχει. Υπάρχει όμως η γέφυρα Δεβοσέτου, ένα τεχνητό στοιχείο, έργο του Άγγλου τοποτηρητή Charles Phillip De Bosset, πρόσφατο σχετικά στην ιστορία του Κουτάβου (1812).

Εικόνα 14. Αεροφωτογραφία του μυχού του κόλπου, Γιώργος Παπαιωάννου

Η λιμνοθάλασσα, λοιπόν, βρίσκεται μεταξύ της γέφυρας και του μυχού του κόλπου με έκταση ακτογραμμής τεσσάρων (4) χιλιομέτρων.

Ο Κούταβος περιβάλλεται από ήπια υψώματα, τη Ράχη (251 μ.) και το Καστέλι (190 μ.) στα βορειοανατολικά. Τα υψώματα είναι ασβεστολιθικής σύστασης και επιτρέπουν την εισροή υπόγειων νερών, τροφοδοτώντας τις πηγές της γύρω περιοχής. Οι πηγές αυτές τροφοδοτούν τη λίμνη με γλυκά νερά που αναμιγνύονται με αυτά που προέρχονται από τα θαλάσσια ύδατα, δίνοντας της έτσι υφάλμυρης φύσης αποτέλεσμα. Η μόνη πηγή που δεν χύνεται στη λιμνοθάλασσα είναι η πηγή Νερομάνα, που αξιοποιείται για την ύδρευση της πόλης του Αργοστολίου¹⁵.

Εικόνα 15. Οι ακτές του Κουτάβου

Οι ακτές της βορειοανατολικής πλευράς έχουν μείνει σχεδόν αναλλοίωτες μέχρι σήμερα. Στον αντίποδα, έχουμε τις νοτιοδυτικές ακτές του Κουτάβου, οι οποίες έχουν υποστεί την ανθρώπινη παρέμβαση πάρα πολλές φορές.

¹⁵ Το παλιό υδραγωγείο (Νερομάνα) του Αργοστολίου και η θέα προς την πόλη, inkefalonía

III.2. Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΑΤΩΝ

Η νότια είσοδος του Αργοστολίου που συνορεύει με τον Κούταβο ονομάζεται «Λυκιαρδοπουλάτα». Η ονομασία αυτή είναι σχετικά πρόσφατη χρονολογικά, γύρω στις αρχές του 18^{ου} αιώνα και πρόκειται για τοπωνύμιο ακτογραμμής και όχι για κάποια ονομασία ιδιώτη¹.

- Τα Λυκιαρδοπουλάτα ουσιαστικά είναι μια μεγάλης έκτασης γη, η οποία καλύπτει το τμήμα από τη γέφυρα Δεβοσέτου μέχρι το νοτιοδυτικό τμήμα της λιμνοθάλασσας. Ένα μεγάλο τμήμα της έκτασης αυτής αποτελούσε μέρος της λιμνοθάλασσας μέχρι και τα τέλη του 17^{ου} αιώνα.
- Επί αγγλοκρατίας έγινε αποξήρανση και η περιοχή άρχισε να αναπτύσσεται τόσο εμπορικά όσο και κοινωνικά. Εγκαταστάθηκαν εκεί βιομηχανικές μονάδες, όπως η ατμοκίνητη μονάδα άλεσης των αδελφών Κατσίγερα και αργότερα, μονάδα ψυγείου και παγοποιείου από τους αδελφούς Μαρκοπούλου.
- Παράλληλα η πολιτεία, αλλά και ιδιώτες, έστρεφαν το ενδιαφέρον τους στα Λυκιαρδοπουλάτα μετατρέποντας τα σε χώρο ψυχαγωγίας των μεσαίων και λαϊκών τάξεων. Πιο συγκεκριμένα, το 1872 ανεγείρονται λουτρά στα σύνορα των Λυκιαρδοπουλάτων με το Αργοστόλι².
- Μια ακόμη προσθήκη ήταν το Αρτεσιανό πηγάδι της Σισσιώτισσας³ που άλλαξε την όψη της περιοχής και τη μετέτρεψε σε τόπο κοινωνικών συγκεντρώσεων.
- Παρότι ο δήμος είχε προχωρήσει σε ανέγερση υποδομών και εγκαταστάσεων ύδρευσης στο μη ιδιόκτητο χώρο του βάλτου, η εμφάνιση ιδιοκτητών που επιδιώκουν την διεκδίκηση του τόπου τους πίσω καθυστερεί

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 99

² Σταθμοί, Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος, σ. 75

³ Η Γένεση και τα Πάθη μιας Πολιτείας, Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος, σ. 25-26

τα έργα. Μετά από πιέσεις των Αρχών το 1907 ψηφίστηκε νομοσχέδιο αποξήρανσης συμπεριλαμβανομένου και του βουρκότοπου του Κουτάβου¹.

- Τον Οκτώβριο του 1908 η έκταση που περιλαμβάνει τις πηγές, το έλος του Κουτάβου και τις εγκαταστάσεις ύδρευσης απαλλοτριώνεται με σκοπό την αποξήρανση του. Περνά στην ιδιοκτησία της Βαλλιάνειου Γεωργικής Σχολής η οποία ξεκινά τις πρώτες εργασίες αποξήρανσης. Οι εργασίες συμπεριλάμβαναν τον καθαρισμό και δημιουργία αυλάκων απορροής για την αποστράγγιση της περιοχής και τη μετατροπή της σε λιβάδι.
- Το 1914 έγινε μια ανταλλαγή εδαφών μεταξύ της Γεωργικής Σχολής και του Δήμου Αργοστολίου. Η πρώτη κατέχει την έκταση με το μηχανοστάσιο, τις δεξαμενές και γενικότερα τις εγκαταστάσεις του υδραγωγείου, ενώ ο δεύτερος το σημερινό κάτω τμήμα της Γεωργικής σχολής. Χάρη σ' αυτή την ανταλλαγή πέρασε στο δήμο το υδροδοτικό σύστημα, το οποίο εξασφάλισε νερό σε όλη την πόλη.

Ένα νέο άλσος δημιουργήθηκε στο χώρο της λιμνοθάλασσας του Κουτάβου, στα σύνορα με την πόλη. Η έκταση δενδροφυτεύτηκε με μουριές και έτσι έμεινε γνωστή στην τοπική κοινωνία με το τοπωνύμιο «Μουριές». Μαγαζάκια και κέντρα διασκέδασης άνοιξαν το ένα μετά το άλλο στο τμήμα της έκτασης αυτής που συνορεύει με τη γέφυρα. Ένας «τεχνητός παράδεισος, χώρος συναντήσεων και παιχνιδιού» ξεπήδησε στο βωμό του Κουτάβου. Κάτι τόσο όμορφο και ζωντανό, έμελλε να καταστραφεί στο πέρασμα του χρόνου². Η κατοχή στα χρόνια του πολέμου σήμανε την αποψίλωση της δασικής έκτασης και τη μετατροπή της σε καύσιμη ύλη, ενώ το τελειωτικό χτύπημα το έδωσε ο καταστροφικός³ σεισμός του 1953. Η έκταση των Λυκιαρδοπουλάτων αξιοποιήθηκε για

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνης σ. 128

² ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνης σ. 107

³ Σεισμοί του Ιονίου το 1953, wikipedia

προσωρινή και πρόχειρη στέγαση του εμπορικού κέντρου της πόλης. Εκεί στο νότιο άκρο της πόλης, εγκαταστάθηκαν τα ξύλινα παραπήγματα των καταστημάτων ενώ παράλληλα ο χώρος αξιοποιήθηκε και σαν δημόσια αγορά¹. Έτσι:

- Όσα δέντρα είχαν απομείνει, καταστράφηκαν. Η περιοχή υποβαθμίστηκε και μετατράπηκε σε τόπο απόρριψης μπαζών και αποβλήτων. Αυτό συνέβη καθώς το κόστος του μπαζώματος ήταν ελάχιστο και τα στρέμματα που θα κερδίζονταν σε βάρος της λιμνοθάλασσας απέφεραν τεράστιο οικονομικό όφελος. Τα μπαζώματα ξεκίνησαν από τη Γέφυρα και έφταναν μέχρι το νότιο άκρο του Κουτάβου, στον μυχό του κόλπου του.
- Ο παραθαλάσσιος δρόμος τριπλασιάστηκε σε πλάτος, εις βάρος της λιμνοθάλασσας. Το μονοπάτι που χώριζε την τότε Γεωργική Σχολή με το νερό έγινε ολόκληρη λεωφόρος². Τα βρετανικά κρηπιδώματα γύρω από τη λιμνοθάλασσα επιχωματώθηκαν. Η νέα ακτογραμμή κατέστρεψε ολοκληρωτικά³ την προηγούμενη. Τα πρηνή του Κουτάβου μετατράπηκαν σε ασταθείς σχηματισμούς εξαιτίας της διάβρωσης και τα φερτά υλικά εναποτέθηκαν στο βυθό. Η σημερινή όχθη στην κορυφή του κόλπου είναι τεχνητή καθώς τα μπάζα απώθησαν το νερό τινάζοντας τις φωλιές των πουλιών και των ψαριών που έβρισκαν εκεί καταφύγιο.
- Στο μυχό υπήρχε μια μικρή νησίδα, το Ποντικονήσι όπως το ονόμαζαν, το οποίο μετέτρεψαν⁴ σε χερσόνησο διαταράσσοντας για άλλη μια φορά το φυσικό και ζωικό περιβάλλον. Τα θαλάσσια ρεύματα καθώς και οι οργανισμοί παρεμποδίζονταν στη διακίνησή τους.

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ.110

²ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 112

³ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 278

⁴ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 114

- Πάνω σε όλη αυτή την καταστροφή ανεγέρθηκε το κλειστό γυμναστήριο, το εθνικό στάδιο καθώς και μια ολοκαίνουρια λεωφόρος.

Ο μοναδικός λόγος που η λίμνη δεν καταστράφηκε ολοσχερώς ήταν η «πονηριά» ορισμένων ευαισθητοποιημένων ιδιωτών¹. Πείθοντας τους εργολάβους για την απολαβή πολλαπλάσιου κέρδους με την αύξηση της απόστασης μεταφοράς των μπαζών, άλλαξε ο τόπος εναπόθεσής τους. Μεταφέρονται στη βορειοδυτική ακτογραμμή της πόλης, τις «Βινάριες». Καταστράφηκε εκεί βέβαια η ακτογραμμή, όμως σώθηκε ένα μέρος του βιότοπου, όσο δηλαδή είχε απομείνει².

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 114

² ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 114

III.3. Η ΓΕΦΥΡΑ ΔΕΒΟΣΕΤΟΥ

Η γέφυρα Δεβοσέτου ή «Πόντες», αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι¹ τόσο του Κουτάβου όσο και της πόλης του Αργοστολίου. Συμβολίζει για τους Αργοστολιώτες το πέρασμα από τη ζωή στον θάνατο², αφού στο τέρμα της – στην περιοχή του Δραπάνου- βρίσκονται τα τρία νεκροταφεία (το δημοτικό κοιμητήριο, των Βρετανών, των Καθολικών). Ταυτόχρονα όμως θεωρείται μνημείο και κληρονομιά, έργο τέχνης και στολίδι³ του νησιού ολόκληρου.

Ο Πόντες ενώνει πλέον την πρωτεύουσα που ήταν απομονωμένη από τη βορειοανατολική Κεφαλονιά, με την απέναντι ακτή του Δραπάνου, κάνοντας εύκολη έτσι την πρόσβαση και καταργώντας την απομόνωση. Μέχρι τότε, η μετακίνηση των κατοίκων των χωριών γινόταν με βάρκες προκειμένου να αποφευχθεί ο δύσκολος γύρος του Κουτάβου. Δύσβατος και επίφοβος⁴- εκτός από χρονοβόρος- για να τον διασχίσει κανείς, καθώς γινόταν επιθέσεις από επιτήδειους που έβρισκαν καταφύγιο στον βάλτο⁵. Επιπλέον η λάσπη και τα μολυσματικά νερά πολλές φορές απέβαιναν μοιραία για τους άτυχους χωρικούς.

Η γέφυρα αποτελεί βρετανικό δημιούργημα. Πρόκειται για έργο του Ελβετού Charles Philippe De Bosset, στρατιωτικού διοικητή του αγγλικού στρατού, που τοποθετήθηκε στην Κεφαλονιά. Ο De Bosset αφουγκραζόμενος τα προβλήματα των κατοίκων αποφάσισε να δώσει τέλος σε αυτή την κατάσταση μέσω του

¹ Ο Πόντες και η ιστορία του, Μαρία Μαρκάτου- Αλυσανδράτου, kefaloniapress

² ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνης σ. 79

³ Ο Πόντες και η ιστορία του, Μαρία Μαρκάτου- Αλυσανδράτου, kefaloniapress

⁴ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνης σ.

⁵ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνης σ. 87

έργου της γέφυρας. Η κατασκευή κρίνεται απαιτητική καθώς και τα κονδύλια δεν υπάρχουν και το βάθος του νερού που φτάνει τα 4,6 μέτρα δυσκολεύει το σχεδιασμό. Ωστόσο, η μελέτη πραγματοποιήθηκε επιτυχώς και πέρασε κατευθείαν στο στάδιο της κατασκευής (το έτος 1812). Ξύλινοι πάσσαλοι καρφώνονται στο βυθό και στρώνονται με σανίδες ενισχυμένες. Το έργο προχωρά με γοργούς ρυθμούς και σε δεκαπέντε μόλις μέρες κρίνεται να αποτελέσει πέρασμα για ανθρώπους και ζώα.

Εικόνα 16. Στο βάθος φαίνονται οι προσωρινές ξύλινες υποστυλώσεις της πρώτης γέφυρας, Δεμπόνος

Μαγευτικό δημιούργημα¹ απίθανο στα μάτια του κόσμου, μια γέφυρα μισού μιλίου να τιθασεύει τη θάλασσα. Ο De Bosset όμως δεν είχε σκοπό του να αφήσει ως έργο του μια ξύλινη κατασκευή, αλλά μια ανθεκτική γέφυρα που θα άντεχε στον χρόνο².

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελιοδιούσης Δεμπόνος σ. 95

² ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελιοδιούσης Δεμπόνος σ. 95

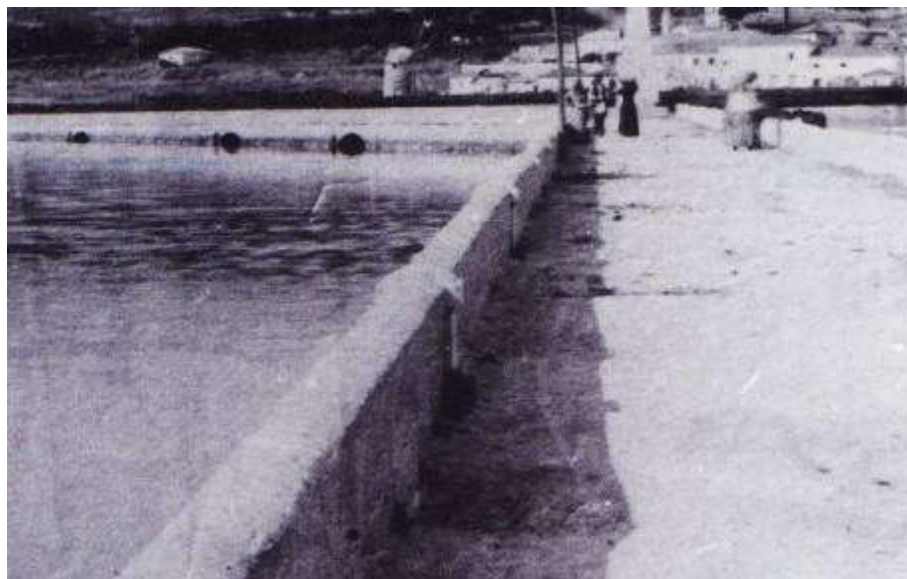
- Με βάση την ξύλινη αυτή κατασκευή, φτιάχνονται στηρίγματα από πέτρα στο βυθό της θάλασσας με απόσταση περίπου 3,7 μέτρα μεταξύ τους.
- Ενώνονται με δρύινα δοκάρια και πάνω τους καρφώνονται χοντρές σανίδες πάχους 5-8 εκατοστών που χρησιμοποιούνται στις ναυπηγικές κατασκευές. Το έργο αυτό έκανε 3-4 χρόνια να ολοκληρωθεί.
- Η γέφυρα έχει σχήμα τεθλασμένης γραμμής για να εκμεταλλεύεται τα αβαθή σημεία του κόλπου αλλά και για να μην δέχεται τις ριπές των βορείων ανέμων και των σφοδρών κυματισμών κατά πρόσωπο.
- Ο Ντε Μποσέτ ζήτησε να κατασκευαστεί ένας πέτρινος οβελίσκος με τη μορφή μνημείου προς τιμήν του βρετανικού έθνους. Έτσι πράγματι στο τέλος του δεύτερου βραχίονα όπου τα νερά είναι πιο ρηχά φτιάχτηκε μια τετράγωνη πέτρινη βάση που περιβαλλόταν από δώδεκα κολονάκια και στο μέσο της τοποθετήθηκε οβελίσκος που ονομάστηκε «Κολώνα». Ο οβελίσκος κατασκευάστηκε από κομμάτια σκληρής πέτρας σε δύο βαθμίδες ενώ πάνω του τοποθετήθηκε τετράγλωσση επιγραφή «ΓΙΑ ΤΗ ΔΟΞΑ ΤΩΝ ΒΡΕΤΤΑΝΩΝ». Η Κολώνα αποτελεί έμβλημα του Αργοστολίου μέχρι σήμερα¹.

Εικόνα 17. Κολώνα 1904

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνας σ. 96

- Την επόμενη δεκαετία ο νέος τοποτηρητής Κάρολος Νάπιερ τελειοποιεί τη γέφυρα. Κατασκευάστηκαν τα «φρύδια», οι ωραίοι πρόβολοι¹ και τα τειχάκια των στηθαίων.

Εικόνα 18. Τα στηθαία της γέφυρας

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 96, 98

Ο τοποτηρητής βαρόνος D' Everton τριάντα χρόνια αργότερα ανακατασκεύασε τη γέφυρα καθώς είχε υποστεί πολλές φθορές.

- Τώρα γίνεται ολόκληρη λίθινη και αποκτά παραπάνω καμάρες.
- Γίνεται φαρδύτερη και στερεώνεται πάνω σε ομοιόμορφα ελλειπτικά τόξα, τα οποία διακοσμούνται με πέτρινα σκαλίσματα¹.
- Κάποιες από τις καμάρες επιτρέπουν και το πέρασμα ψαρόβαρκων λόγω του ύψους τους. Η γέφυρα στρώθηκε με ψιλό χαλίκι που σταθεροποιήθηκε με την πίεση και τη βροχή.
- Στα άκρα της κατασκευάστηκαν στηθαία από πωρόλιθο που καθιστούσαν ασφαλή τη διάβαση πεζών και οχημάτων. Ταυτόχρονα απέκρουαν τον δυνατό άνεμο και τα θαλάσσια κύματα ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

Εικόνα 19. Οι μπούκες που επιτρέπουν την ανταλλαγή μεταξύ θάλασσας και λιμνοθάλασσας

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 96

Η γέφυρα ως τεχνικό έργο χρειάζεται φροντίδα. Για το λόγο αυτό καθιερώνεται η είσπραξη διοδίων για τη διέλευση της (1875 περίπου).

Εικόνα 20. Το σπιτάκι των διοδίων

Ο καταστρεπτικός σεισμός του 1953¹ άλλαξε τα δεδομένα. Ο κύριος κορμός της άντεξε αλλά το μεγαλύτερο μέρος των στηθαίων έπεσε στη θάλασσα. Παρατηρήθηκαν ρωγμές στα τόξα και το οδόστρωμα και οι πέτρες της κολώνας μετατοπίστηκαν. Επίσης, βούλιαξε ένα μεγάλο τμήμα της, στο ύψος της 4ης αψίδας προς τη μεριά του Αργοστολίου. Οι μελετητές αναφέρουν ότι σημαντικές βλάβες προκλήθηκαν στον φέροντα οργανισμό της

¹ Σεισμοί του Ιονίου το 1953, wikipedia

γέφυρας, όπως εκτεταμένες ρηγματώσεις στο κατάστρωμα, έντονες διαφορικές καθιζήσεις και τοπικές καταρρεύσεις.

Εικόνα 21. Το σημείο στην κολώνα μετά το σεισμό

Μετά το σεισμό, η γέφυρα επισκευάστηκε και δόθηκε άμεσα στην κυκλοφορία¹. Κατά τη διάρκεια των εργασιών επιχωματώθηκε ένα μέρος της από την μεριά του Αργοστολίου εκεί που βρισκόταν το σπιτάκι των διοδίων, χωρίς να είναι αναστρέψιμη η βλάβη αυτή. Αργότερα, θα επιχωματωθούν 30 μέτρα στη δεξιά πλευρά της (εντός της λιμνοθάλασσας) και θα δημιουργηθεί μικρός πευκώνας². Στα χρόνια που ακολούθησαν:

¹ Γέφυρα De Bosset: Ο μεγαλύτερος σύνδεσμος του Αργοστολίου με το παρελθόν, Σπυρίδων Καββαδίας, kefalonitis

² Ο Πόντες και η ιστορία του, Μαρία Μαρκάτου- Αλυσανδράτου, kefaloniapress

- Το 1961 άρχισαν οι πρώτες ουσιαστικές εργασίες ριζικής επισκευής της γέφυρας.
- Το 1969, επαναλήφθηκαν οι εργασίες επισκευής και το Δεκέμβριο του ίδιου έτους η γέφυρα δόθηκε στην κυκλοφορία.
- Μεταξύ 1960-1975 ανακατασκευάστηκαν κάποια τμήματα της γέφυρας με οπλισμένο σκυρόδεμα, επιφέροντας όμως αλλοίωση της ομοιογένειας των υλικών της.
- Το 1973 ξεκινούν πάλι εργασίες αντισεισμικής ανακατασκευής της γέφυρας. Κατεδαφίζονται πολλά πέτρινα τόξα, που αντικαταστάθηκαν με τσιμεντένια και χτίστηκε μονοκόμματο τσιμεντένιο στηθαίο, αφού αφαιρέθηκαν και όσα είχαν παραμείνει από το σεισμό.
- Το 1970 το υπουργείο χαρακτηρίζει τη γέφυρα « ιστορικό διατηρητέο μνημείο».
- Το 1985, επί υπουργίας Αντώνη Τρίτση, η γέφυρα χαρακτηρίστηκε για πρώτη φορά πεζόδρομος. Αυτό ξεσήκωσε πλήθος αντιδράσεων. Ωστόσο, η γέφυρα παρέμεινε τμήμα του οδικού άξονα για πολλά χρόνια μετά.
- Το 2005 κλείνει οριστικά για τα αυτοκίνητα, και μετατρέπεται σε πεζόδρομο.

Ο σεισμός του 2014 έπληξε το νησί και προξένησε αρκετές καταστροφές. Οι υψηλές τιμές επιταχύνσεων που καταγράφηκαν προκάλεσαν καθιζήσεις στο οδόστρωμα της γέφυρας. Έτσι, ξεκινάει το έργο αναστήλωσης και αποκατάστασης της γέφυρας και το 2016 παραδίδεται αποκλειστικά ως πεζόδρομος, στη σημερινή της μορφή.

Σήμερα η γέφυρα αποτελεί μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς κι ένα υπέροχο τόπο περιπάτου¹ για ντόπιους. Με μήκος 689, 9 μέτρα, είναι η μεγαλύτερη λίθινη γέφυρα πάνω από τη θάλασσα στον κόσμο. Τοπόσημο για την πόλη του Αργοστολίου και της Κεφαλονιάς γενικότερα, η γέφυρα πέρασε από πολλά κύματα μετατροπών και

¹ Ο Πόντες και η ιστορία του, Μαρία Μαρκάτου- Αλυσανδράτου, kefaloniapress

συνδέθηκε άμεσα με τη λιμνοθάλασσα και τον κόλπο της πόλης. Το έργο αυτό αποτελεί τεχνητό όριο μεταξύ του κόλπου και της λίμνης και η κατασκευή του επηρέασε σημαντικά το περιβάλλον του Κουτάβου:

- Η λιμνοθάλασσα ξαφνικά γίνεται ξεχωριστό κομμάτι και αποκτά διαφορετικές συνθήκες ανάπτυξης, δομής και εξέλιξης του οικοσυστήματός της.
- Από τα κασόνια της γέφυρας (τις θολωτές καμάρες), πραγματοποιείται περιδιάβαση θαλάσσιων πληθυσμών ανάλογα με τις εποχές. Επίσης, η χελώνα *carreta- caretta* που συχνάζει στο λιμάνι του Αργοστολίου, περνάει για λόγους επιβίωσης και στην πλευρά της λιμνοθάλασσας. Άλλα είδη που συναντά κανείς είναι τα χταπόδια, οι σουπιές, οι γαρίδες, τα καλαμάρια, τα κεφαλόπουλα ως ενδημικά στη λίμνη. Από τον ανοιχτό κόλπο ακόμη, εμφανίζονται χέλια, λαβράκια, μπαρμπούνια, τσιπούρες, τόννοι.
- Εξαιτίας της γέφυρας, η λιμνοθάλασσα έχει μετατραπεί σε φυσικό ιχθυοτροφείο, εύπορη πηγή για τους τότε ονομαστούς «ψαράδες της λίμνης»¹. Το 1916 μάλιστα πραγματοποιείται δημοπρασία για την

Εικόνα 22. Η γέφυρα Δεβοσέτου σήμερα

¹ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 83

εκμετάλλευση της λιμνοθάλασσας. Παραχωρήθηκε για μια δωδεκαετία με την υποχρέωση οι ψαράδες να έχουν άδεια ενοικιαστή. Επίσης απαγορεύτηκε το ψάρεμα εντός διακοσίων μέτρων από τη γέφυρα- από τη μεριά της θάλασσας- για να ανανεώνεται σωστά ο πληθυσμός της λίμνης.

IV. Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΒΟΥ

IV. 1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Οι επιδράσεις που δέχτηκε η λιμνοθάλασσα με επιχώσεις των ακτογραμμών της σκιαγραφούνται από την εποχή της αρχαίας Κράνης. Η λιμνοθάλασσα χρησιμοποιείται σαν λιμάνι και η ύπαρξη ναυπηγείου στον εν λόγω χώρο συνεπικουρεί στην ανθρώπινη επέμβαση σε βάρος πάντα του περιβάλλοντος. Η λειτουργικότητα του χώρου (λιμάνι και ναυπηγείο) προϋπόθετε τη διαμόρφωση του κόλπου της λίμνης, αφού κανένα γεωλογικό φαινόμενο (που να έχει τέτοια επίδραση) δεν έχει καταγραφεί μέσα στα χρόνια¹. Η λιμνοθάλασσα με το λιμάνι και το ναυπηγείο της Κράνης διατηρούνται μέχρι την κατάκτηση του νησιού από τους Ρωμαίους. Όλα τα έργα της πόλης –κράτους από την περιοχή του Κουτάβου εξαφανίζονται.

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑΣ 1185- 1497:

- ΠΡΙΝ το 1200 οι Φράγκοι εγκαθίστανται στο νησί και αρχίζουν την αξιοποίηση του Κουτάβου.
- Στο λόφο του Αγίου Γεωργίου που συνορεύει με την περιοχή, οικοδομείται το ομώνυμο κάστρο. Οργανώνεται και οχυρώνεται μια ισχυρή καστροπολιτεία², της οποίας το λιμάνι αποτελεί η λιμνοθάλασσα του Κουτάβου.

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνης σ.31-33

² ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνης σ. 35-36

- Το 1264 συντάσσεται έγγραφο από τον κόμη Κεφαλονιάς, Ζακύνθου και Ιθάκης Ρικάρντο Ορσίνι¹, για να διασφαλιστούν τα περιουσιακά στοιχεία της λατινικής επισκοπής στον Κούταβο. Από τότε φαίνεται πως υπήρχαν κτήματα και ιδιοκτησίες στο χώρο της λιμνοθάλασσας.
- Γύρω στα 1450 φραγκισκανοί ιερομόναχοι ανεγείρουν το πρώτο παράλιο κτίσμα στην περιοχή της λίμνης, το εκκλησάκι του Αγ. Νικολάου των Λατίνων (Ξένων). Ο ναός αυτός όταν οικοδομήθηκε ήταν παραθαλάσσιος, μολονότι βρισκόταν στην ίδια θέση που βρίσκεται και σήμερα. Η ίδρυση αυτού του ναού σηματοδοτεί τις πρώτες ανεγέρσεις μόνιμων εγκαταστάσεων πέρα από τα όρια του Κουτάβου και τη μετακίνηση προς την υγιεινότερη τοποθεσία του λιμανιού.
- Από το 1450 και μετά αρχίζει η σταδιακή ανέγερση κτηριακών εγκαταστάσεων εκτός των ορίων της λιμνοθάλασσας.
- Σιγά σιγά ο Κούταβος εγκαταλείπεται αφού σταματά να αποτελεί πια λιμάνι. Το λιμάνι μεταφέρεται τώρα στη βορειοδυτική ακτογραμμή του κόλπου.

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελιοδιούσης Δεμπόνος σ. 36, υπ. 5

Χάρτης της λιμνοθάλασσας
του Κουτάβου

Μεταξύ των ετών 1200- 1450

Χάρτης της λιμνοθάλασσας
του Κουτάβου

Μεταξύ των ετών 1450-1600

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ 1500- 1797:

- Το 1500 οι Ενετοί καταφθάνουν στο νησί και ορίζουν σαν κέντρο τους το κάστρο του Αγίου Γεωργίου. Επιλέγουν τον Κούταβο ως λιμάνι τους.
- Το Αργοστόλι στην εποχή των βενετών δεν ήταν παρά ένας μικρός οικισμός¹ χωρίς ιδιαίτερη οργάνωση. Στην απογραφή του 1528 μολονότι υπάρχει σαν τοπωνύμιο δεν δηλώνεται ως οικισμός. Από το 1528 με τις στοιχειώδεις λιμενικές εγκαταστάσεις του διευκολύνει την φορτοεκφόρτωση εμπορευμάτων καθώς και τη διασύνδεση με το Ληξούρι και την απέναντι ακτή του Δραπάνου με δημόσια πορθμεία.
- Το 1550 αρχίζουν να παραχωρούνται κτήματα των ακτογραμμών της λιμνοθάλασσας.

Παρατίθενται τρεις χάρτες² στους οποίους διαγράφεται η εξέλιξη του χώρου που οριοθετείται το Αργοστόλι και η λιμνοθάλασσα κατά τον 17^ο αιώνα:

- Πρόκειται για χάρτη του 1600 όπου διαπιστώνεται η ύπαρξη αλυκής (saline) στο χώρο της λιμνοθάλασσας του Κουτάβου. Το Αργοστόλι αποτυπώνεται αορίστως πίσω από τις αλυκές (κατά άλλους οι κατασκευές από τα αποστραγγιστικά έργα). Στο βάθος στέκει επιβλητικό το κάστρο του Αγίου Γεωργίου.

Εικόνα 23. Χάρτης Κεφαλληνίας 1598, Rosaccio Giuseppe

¹ Από πού βγήκε η ονομασία του Αργοστολίου, Πέτρος Πετράτος

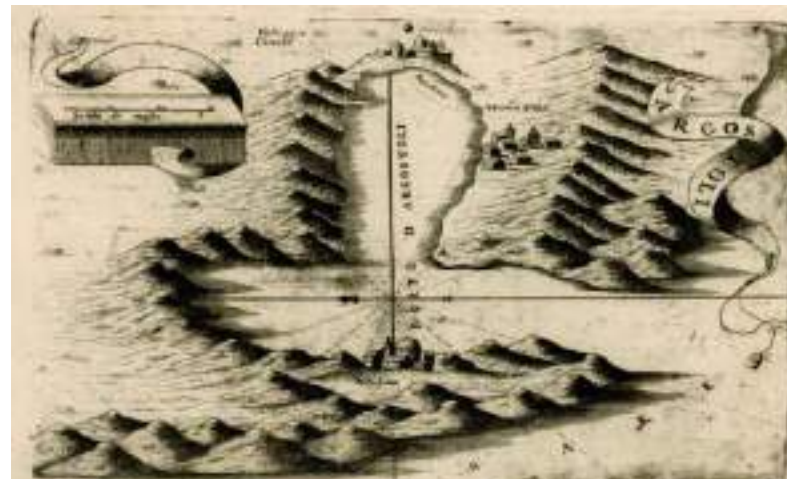
² Η ονομασία Αργοστόλι, Σπύρος Ρόκκος

- Χάρτης (1620) το λιμάνι παίρνει το όνομα Αργοστόλι.

Εικόνα 24. Χάρτης Κεφαλληνίας 1620, T. Porcacchi

- Στον τρίτο χάρτη (1650) σταματάει η ένδειξη αλυκές. Ο μυχός του κόλπου φαίνεται τώρα περιφραγμένος ενώ αναφέρεται η λέξη Peschiere (ιχθυοτροφείο). Το πιο αξιοσημείωτο είναι ότι σε αυτή τη χρονική στιγμή υπάρχει η μεταφορά της ονομασίας Argostoli από το λιμάνι στην περιοχή του σημερινού τόπου.

Εικόνα 25. Χάρτης Κεφαλληνίας 1650, Coronelli

- Μεταξύ 1645-1669 (κρητικοί πόλεμοι) οι παραχωρήσεις αυξάνονται σε όσους λαμβάνουν μέρος στον πόλεμο¹.
- Το 1676 το μεγαλύτερο τμήμα του Κουτάβου παραχωρείται στον Νικόλαο Πινιατόρο.
- Το 1678 υπάρχουν ήδη ιχθυοτροφεία στον Κούταβο.
- Το 1680 ο Πινιατόρος οικοδομεί έπαυλη στο χώρο.
- Το 1701 προκύπτει ανάγκη αποξήρανσης των εδαφών του Κουτάβου.
- Μεταξύ 1700- 1790 εγκατάλειψη και μη ουσιαστική φροντίδα.
- Το 1790 η νεοσύστατη Αγροτική Ακαδημία θα αρχίσει τις καλλιέργειες στα εύφορα εδάφη αλλά το σχέδιο θα ναυαγήσει σύντομα.

Μέσα σε αυτά τα 300 χρόνια ο Κούταβος πέρασε από το να αποτελεί έναν παράδεισο² στο να μετατραπεί σε κόλαση, παρόλο που αξιοποιήθηκε αρχιτεκτονικά στο έπακρο με :

- Τη δημιουργία χανδάκων απορροής
- Τα αυλάκια τρεχούμενων νερών

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελιοδιούσης Δεμπόνας σ. 42

² ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελιοδιούσης Δεμπόνας σ. 49

- Τα έργα αποξήρανσης
- Την ανέγερση αρχοντικής κατοικίας
- Τα καλλιεργητικά έργα
- Τη δημιουργία ιχθυοτροφείου

Ωστόσο, όσο ραγδαία ανάπτυξη γνώρισε τόσο απότομα εγκαταλείφθηκε και μετατράπηκε σε έλος. Μέχρι τα τέλη του 17^{ου} αι ήταν χώρος προσιτός στον άνθρωπο ενώ στα τέλη του 19^{ου} αι βάλτωσε, άρχισε να είναι νοσογόνος. Η ελονοσία άρχισε να αφανίζει ανθρώπινες ζωές και έτσι ο τόπος ερήμωσε¹.

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελιοδιούσης Δεμπόνος σ. 49, υπ. 49

Χάρτης λιμνοθάλασσας του
Κουτάβου

Μεταξύ 1600- 1670

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΟΚΡΑΤΙΑΣ:

- Το 1800 το τέλμα του Κουτάβου έχει εξαπλωθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό. Πλέον είναι βάλτος.
- Την περίοδο 1810-1840 η κατοίκηση στην χώρο του Κουτάβου και τις νότιες συνοικίες είναι αδιανόητη¹ και η ανθρώπινη παρουσία ελάχιστη (κυνηγοί που μολύνονται από την ελονοσία).
- Το 1812 κατασκευάζεται η Γέφυρα Δεβοσέτου. Η μετακίνηση διευκολύνεται καθώς:
 - Το 1757 η πρωτεύουσα ήταν απομονωμένη
 - Η μεταφορά γινόταν αποκλειστικά με βάρκες
 - Ο Γύρος του Κουτάβου ήταν ένας επικίνδυνος λασπόδρομος
 - Η μετακίνηση ήταν σπάνια και δυσχερής
- Το 1815, ο άγγλος τοποτηρητής Κάρολος Νάπιερ μαζί με τον μηχανικό John Pitt Kennedy προσεγγίζουν το θέμα του έλους. Ειδικότερα ο Kennedy συνέταξε σχέδιο αποξήρανσης το οποίο δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ διότι ο Κούταβος αποτελούσε ιδιοκτησία της οικογένειας Πινιατόρου. Σύμφωνα λοιπόν, με την μελέτη του Kennedy ο βάλτος έχει εμβαδόν περίπου 110 στρέμματα. Περισσότερο από τα μισά αποτελούν μολυσματικό έλος γεμάτο αγριόχορτα, βούρλα που λιμνάζουν στην επιφάνεια του νερού. Τα υπόλοιπα πρόκειται για βουρκώδες έδαφος, είτε στο ίδιο επίπεδο με το νερό είτε ελάχιστα υπερυψωμένα(25 εκ.). Από εκεί και πέρα υπάρχει αύξηση του υψομέτρου που οδηγεί σε καλλιεργήσιμους λόφους. Οι ακτές είναι αυτές που παρουσιάζουν το πρόβλημα των μολυσματικών εστιών. Η ανατολική όχθη αποτελείται από λωρίδες

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνης σ. 56

βαλτωμένου εδάφους. Η δυτική δεν προσδιορίζεται με ακρίβεια καθώς η επιφάνειά της αποτελείται από λάσπη και βλάστηση σε αποσύνθεση, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα στρώμα που συγχέει ξηρά και θάλασσα. Έτσι προτείνεται από τον Kennedy:

- Να γίνουν επιχώσεις στα σημεία που χρειάζεται, είτε υπερυψώνοντας την επιφάνεια του νερού είτε μετατρέποντας με εκσκαφές το στερεό κομμάτι γης σε θάλασσα. Η διαφορά των επιπέδων που ανέρχεται στα εξήντα (60) εκατοστά έπρεπε να απαλειφθεί. Επομένως η λύση ήταν, να βυθιστεί κατά 60 εκ. το μισό μέρος και με τα υλικά της εκσκαφής του να ανυψωθεί το άλλο μισό, επίσης κατά 60 εκ. Έτσι, θα προέκυπταν και τεμάχια γης που κρίνονται καλλιεργήσιμα.
 - Οι επιχωματώσεις να γίνουν με χώμα από τον πάνω λόφο. Η κίνηση αυτή θα εξαλείψει τα στάσιμα νερά του έλους. Επιπρόσθετα, όλη η επιφάνεια να στρωθεί με χώμα (10 εκ.) κατά προτίμηση ξηραμένο ή ήδη καλλιεργημένο.
 - Να γίνει υποστήριξη όλων των επιχώσεων με τεράστιους ογκόλιθους για την αποφυγή διαρκών επισκευών της ακτής που θα δημιουργούνταν.
- Το 1848 ξεκινούν έργα αποξήρανσης του βάλτου, πρώτα από τη νοτιοδυτική ακτογραμμή. Τοποθετούνται μεγάλοι ογκόλιθοι – για την εξασφάλιση αντοχής του έργου και την καλύτερη εναπόθεση των φερτών μπαζών- για καλύτερη επίστρωση. Σχεδόν όλες οι νοτιοδυτικές παρυφές έχουν καλυφθεί από το έλος το οποίο επεκτείνεται και σε βάρος της λίμνης εξαιτίας των φερτών υλικών και των οργανισμών σε αποσύνθεση. Οι νοτιοανατολικές ακτογραμμές αντιθέτως είναι ένας εύφορος χώρος με περιβόλια και καλλιέργειες.

- Κατασκευάζονται κρηπιδώματα για τη στήριξη των έργων στην ακτογραμμή.
- Το 1858 η αποξήρανση συνεχίζεται σε μεγαλύτερο βάθος μέσα στο βάλτο αλλά όχι στο μυχό.
- Το 1862 συνάπτεται κι άλλη συμφωνία μεταξύ των ιδιοκτητών και της τοπικής κυβέρνησης για πλήρη αποξήρανση όλης της περιοχής του Κουτάβου, προφανώς όμως με δημόσια έξοδα¹. Μετά την αποστράγγιση η περιοχή θα κατανεμόταν ανάμεσα σε δημόσιο και ιδιοκτήτες.
- 1863 το έργο εγκαταλείπεται καθώς οι Βρετανοί αποχωρούν από το νησί.
- Ο Κούταβος παραμένει θανατηφόρα² εστία.

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελιοδιούσης Δεμπόνος σ. 75

² ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελιοδιούσης Δεμπόνος σ. 117

Χάρτης της
λιμνοθάλασσας του
Κουτάβου

Το 1848

Η ΕΝΩΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ 19^{ου} ΑΙ (1864):

- Το έλος έχει επεκταθεί.
- Στα Λυκιαρδοπουλάτα η ανθρώπινη παρουσία έχει μειωθεί υπερβολικά¹ καθώς είναι κοντά στο τέλμα.
- Οι περιοχές γύρω από τη λιμνοθάλασσα εγκαταλείπονται.
- Εγκατάλειψη Κουτάβου.

IV.2. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΣΕΙΣΜΟ ΤΟΥ 1953

ΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19^{ου}ΑΙ- ΑΡΧΕΣ 20^{ου} ΑΙ:

- Το ενδιαφέρον για τον Κούταβο αναζωπυρώνεται².
- Στα 1890 αρχίζουν οι κατασκευές εγκαταστάσεων ύδρευσης.
- Χαράσσεται δρόμος που θα οδηγεί στο υδραγωγείο.

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 117, υπ. 1

² ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 122

- Το 1912 κατασκευάζεται δρόμος που ενώνει τα Λυκιαρδοπουλάτα με τον Κούταβο.
- Πραγματοποιούνται έργα επιχώσεων της ακτής.
- Το 1923 πραγματοποιούνται έργα αποξήρανσης και ανοίγονται χάνδακες απορροής.
- Το 1931 αρχίζει να κατασκευάζεται δρόμος, ο γύρος του Κουτάβου με οδηγό τα απομεινάρια της παλαιάς οδού η οποία όμως είχε εγκαταλειφτεί από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Το έργο αυτό προσέφερε πολλά πλεονεκτήματα¹ με τη δημιουργία του. Αρχικά η γέφυρα θα αποσυμφορηθεί από το βάρος των οχημάτων καθώς τώρα ο νέος δρόμος θα αποτελεί τη μοναδική πρόσβαση τους στην πόλη. Παράλληλα θα αποστραγγιζόταν η ανατολική ακτογραμμή της λιμνοθάλασσας στην οποία διατηρούνταν ακόμη κομμάτι του έλους. Ο γύρος αυτός ξεκινούσε από τη Σισσιώτισσα στην είσοδο του Αργοστολίου και έφτανε μέχρι την απέναντι όχθη, στο βυρσοδεψείο των αδελφών Στίβα, στο Δράπανο²
- Το 1939 ανοίγονται χάνδακες οι οποίοι εγκαταλείπονται λόγω του πολέμου και ο βάλτος αναζωπυρώνεται.

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελιοδιούσης Δεμπόνος σ. 249, 250

² ΤΕΛΩΝΙΟΝ, φ. 637, ο.π., σ.4α, ΠΥΡ, φ. 142, ο.π., σ.1α

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ (1940-1945):

Λίγο πριν την κατοχή, το 1939, το Κράτος εμφανίζεται ως φορέας διαμόρφωσης¹ του περιβάλλοντος χώρου της λιμνοθάλασσας. Στο πλαίσιο των ενεργειών του ήταν η πραγματοποίηση αποστραγγιστικών έργων στην πεδιάδα της Κρανιάς και η διάνοιξη νέου χάνδακος. Κατέστρεψαν, όμως, την ήδη στρωμένη τσιμεντοκονία ενός από τους υπάρχοντες χάνδακες και αύξησαν το πλάτος του εφτά μέτρα ακόμη. Με την αφίρεση των τεχνητών στοιχείων που απέτρεπαν την επαναδημιουργία έλους, η αύλακα θα μετατραπεί σε μια γραμμή βαλτοειδή. Έτσι. Το έλος, που με τόσες προσπάθειες και χρήμα προσπάθησαν να δαμάσουν, επανέρχεται.

Σύντομα ξεσπά ο πόλεμος και:

- Οι στρατοί εγκαθίστανται στο χώρο των Λυκιαρδοπουλάτων.
- Το άλσος των Λυκιαρδοπουλάτων ξυλεύεται.
- Οι δασικές εκτάσεις αποψιλώνονται ολοκληρωτικά.
- Τοποθετούνται νάρκες σε πολλαπλά σημεία των ακτών της λίμνης.
- Ο χώρος εγκαταλείπεται.

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελιοδιούσης Δεμπόνος σ. 285

Εικόνα 26. Αποψιλωμένη έκταση στο άλσος του Κουτάβου, Δεμπόνος

Ο ΣΕΙΣΜΟΣ ΤΟΥ '53:

Τον Αύγουστο του 1953 ένα ασύλληπτο φυσικό φαινόμενο συγκλόνισε την Κεφαλονιά. Σεισμός πολύ υψηλής έντασης κατεδάφισε σχεδόν όλα τα κτίσματα του νησιού και κόστισε αμέτρητες ζωές. Ο Κούταβος ανεπηρέαστος από αυτό το γεωλογικό φαινόμενο «έμελλε να δεινοπαθήσει από τα ανακλαστικά του!»¹. Καθώς όλο το νησί απέκτησε απόκλιση από δυτικά προς ανατολικά λόγω της σεισμικής δόνησης, το βάθος της λιμνοθάλασσας

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 277

αυξήθηκε μερικά εκατοστά. Ωστόσο δεν υπήρξε κάποια άλλη μεταβολή ούτε επηρεάστηκε παραπάνω η γενικότερη μορφολογία της. Τα ανθρώπινα έργα που είχαν ενταχθεί στην ευρύτερη περιφέρεια του Κουτάβου ήταν αυτά που δεν άντεξαν. Από την ώρα του σεισμού και μετά ξεκίνησε η επόμενη «δοκιμασία» του Κουτάβου¹.

Συγκεκριμένα:

1. Η γέφυρα υπέστη σημαντικές ζημιές στο φέροντα σκελετό της και καθιζήσεις.
2. Το μηχανοστάσιο των εγκαταστάσεων ύδρευσης στην καρδιά του Κουτάβου κατέρρευσε.
3. Κατεδαφίστηκαν τα εκκλησάκια του Άη Γιάννη (στο μυχό του κόλπου), των Αγ. Αποστόλων (στην ανατολική ακτογραμμή) και της Αγ. Τριάδας .
4. Το εκκλησάκι του Αγ. Νικολάου των Λατίνων κατεδαφίστηκε αλλά ανοικοδομήθηκε στην ίδια θέση που βρίσκεται εδώ και 500 χρόνια.

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 277

IV.3. ΑΠΟ ΤΟ ΣΕΙΣΜΟ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Η ΜΕΤΑΣΕΙΣΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ:

- Ανεγείρονται πρόχειρες κατασκευές, αποθήκες και παράγκες για τη στέγαση των μαγαζιών της αγοράς.
- Οι εκτάσεις αποψιλώνονται.
- Το άλσος καταστρέφεται ολοκληρωτικά και μαζί και η διαμόρφωση του με το σιντριβάνι και το μαντρότοιχο.
- Εργοτάξια εγκαθίστανται πολύ κοντά στο μυχό και με τις εργασίες τους μολύνουν όλη τη λιμνοθάλασσα.
- Η περιοχή πιο κοντά στο Αργοστόλι μετατρέπεται σχεδόν ολοκληρωτικά σε σκουπιδότοπο¹.
- Ο κόλπος και οι ακτογραμμές της λιμνοθάλασσας αποτέλεσαν τόπο απόρριψης των ερειπίων των κατεδαφισμένων οικοδομημάτων. Συγκεκριμένα:
 1. Το μεγαλύτερο τμήμα της νοτιοδυτικής ακτής της λιμνοθάλασσας έχει προκύψει από την απόθεση των υλικών των καταστροφών.
 2. Πάνω σε αυτά τα μπαζωμένα εδάφη χτίζεται το Εθνικό Στάδιο (1956).
 3. Η ακτογραμμή του Κουτάβου και ο παραθαλάσσιος περίπατος είναι όλα επιχωματώσεις.

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνης σ. 284

- Η ΜΟΜΑ (Μικτές ομάδες μηχανημάτων ανασυγκροτήσεως- ελληνική στρατιωτική οργάνωση- κατασκευαστικού χαρακτήρα) έφτασε για να ανακατασκευάσει το οδικό δίκτυο και εγκαταστάθηκε στο μυχό του κόλπου. Ρυπογόνες¹ ουσίες απελευθερώνονται στα πιο παρθένα σημεία του Κουτάβου, φτάνοντας μέχρι το Αργοστόλι. Η ΜΟΜΑ προκειμένου να ξεφορτώνεται τα κατάλοιπά της άνοιξε δίπλα στη λίμνη όρυγμα, οδηγώντας σε οριστική εξαφάνιση μεγάλο μέρος της θαλάσσιας πανίδας². Ακόμη κι όταν υποχρεώθηκε να χρησιμοποιήσει φίλτρα στις καμινάδες του εργοστασίου, η ζημιά είχε ήδη γίνει και είχε θυσιάζοντας τεράστιο κομμάτι γης.
- Η μετασεισμική περίοδος και οι επιπτώσεις της διήρκησαν για ένα απροσδιόριστο χρονικό διάστημα³.

Εικόνα 27. Παράγκες στον Κούταβο, Δεμπόνος

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 282

² ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 283

³ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 284

ΧΑΡΤΗΣ 1960-1990

1. ΚΑΛΛΙΕΡΓΙΕΣ
2. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΜΟΜΑ
3. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ
4. ΓΗΠΕΔΑ- ΑΓΟΡΑ
5. ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΤΟΙΚΗΣΗΣ

- Το 1973 πραγματοποιείται αποκατάσταση της γέφυρας.
- Το λεγόμενο Ποντικονήσι του Κουτάβου μπαζώνεται για λόγους αισθητικούς¹ αλλά και για την πρόσβαση των περιπατητών σε αυτό. Ενέργεια άστοχη που συντάραξε το θαλάσσιο περιβάλλον. Η ξαφνική στασιμότητα των υδάτων προκάλεσε την εξαφάνιση της θαλάσσιας αλλά και της χερσαίας ζωής. Για την αποτροπή της διατάραξης αυτής τοποθετήθηκαν κάθετοι και μεγάλης διαμέτρου σωλήνες λειτουργώντας σαν υποθαλάσσια περάσματα. Αυτό το μικρό παράδειγμα αρκεί για να καταλάβει ο καθένας μας την ευαισθησία του οικοσυστήματος και το πόσο γρήγορα μπορεί να διαταραχθεί η ισορροπία του.

Εικόνα 28. Το ποντικονήσι πριν την μετατροπή σε χερσόνησο, Δεμπόνος

Εικόνα 29. Το ποντικονήσι σήμερα, πλέον χερσόνησος, kefaloniageopark

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 291

- Το 1988 γίνεται εγκατάσταση στεγάστρου της πυροσβεστικής υπηρεσίας μέσα στον Κούταβο λόγω των συνεχών πυρκαγιών.
- Την περίοδο 1989- 1990 πραγματοποιούνται έργα ύδρευσης με εγκαταστάσεις μέσα στο χώρο της λιμνοθάλασσας .
- Μέχρι το 1996 ανεγείρονται οικοδομήματα πολύ κοντά στη λιμνοθάλασσα και στις νοτιοδυτικές ακτογραμμές της .

Στις αρχές του αιώνα είχαν πραγματοποιηθεί επτά μελέτες, που αφορούσαν την αναβάθμιση του Κουτάβου . Το 1996 πραγματοποιήθηκε η πιο εμπειριστατωμένη μελέτη για τον υγρότοπο, από τη Διαδημοτική Επιχείρηση Καθαριότητας και Προστασίας Περιβάλλοντος Κεφαλονιάς. Το έργο «Σχεδιασμού και Χωροθέτησης δράσεων για την αναβάθμιση και αξιοποίηση της Λιμνοθάλασσας Κουτάβου Κεφαλονιάς» δεν στοχεύει¹ μόνο στην αξιοποίηση του υγροτόπου αλλά και των ιστορικών και αρχαιολογικών μνημείων (αρχαία Κράνη) που ανήκουν στο χώρο του Κουτάβου. Στο σχέδιο αναβάθμισης εντάσσονται εκτός από τη λίμνη και οι περιοχές που συνορεύουν με τη λιμνοθάλασσα, δηλαδή το πάρκο των Λυκιαρδοπουλάτων, το Εθνικό Αθλητικό Κέντρο, ο χώρος της αρχαίας Κράνης και η περιοχή των Ταμπάκιων, στην απέναντι όχθη. Η λιμνοθάλασσα του Κουτάβου προτείνεται να ενταχθεί σε ένα ενιαίο πάρκο το οποίο θα αποτελείται από άλλα επί μέρους με ομαλή σύνδεση μεταξύ τους και ειδικότερα εννέα στον αριθμό που θα ξεκινούν από τη γέφυρα Δεβοσέτου. Συγκεκριμένα:

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 344

- 1) Αστικό πάρκο στα Λυκιαρδοπουλάτα ουσιώδης πνεύμονας πρασίνου λόγω της εγγύτητας του με την πόλη. Το πάρκο αυτό θα επανένωνε τον Κούταβο με τα Λυκιαρδοπουλάτα, που ανήκουν έτσι κι αλλιώς στην «περιουσία» του βάλτου πριν την αποξήρανσή του.
- 2) Πολιτιστικό πάρκο στο χώρο της γεωργικής σχολής.
- 3) Αθλητικό πάρκο στο χώρο των αθλητικών εγκαταστάσεων που θα χρησιμοποιείται και σαν κέντρο πολιτισμού και τέχνης.
- 4) Βοτανικός κήπος στο πάνω μέρος της γεωργικής σχολής.
- 5) Άλσος – πάρκο αναψυχής σε τμήμα της γεωργικής σχολής.
- 6) Πάρκο περιβαλλοντικής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Το συγκεκριμένο πάρκο αποβλέπει στην ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με το περιβάλλον-ειδικότερα με τη λιμνοθάλασσα- προσφέροντας γνώσεις για τη λειτουργία των οικοσυστημάτων με σκοπό ο άνθρωπος να αναθεωρήσει τη στάση του απέναντι σε αυτά. Απευθύνεται σε μαθητές, επισκέπτες του νησιού αλλά και σε όλους τους μόνιμους κατοίκους που βρίσκονται σε άμεση ή έμμεση επαφή με τη λίμνη της πόλης τους.
- 7) Αρχαιολογικό πάρκο στο χώρο της αρχαίας Κράνης.
- 8) Παράκτιο οικοσύστημα στις ανατολικές ακτές του Κουτάβου, όπου εμφανίζονται οι σπουδαιότεροι υδροβιότοποι της λιμνοθάλασσας.
- 9) Δασικό πάρκο αναψυχής και περιπάτου στην ανατολική πλευρά του χέρσου χώρου του Κουτάβου.

Το θαλάσσιο οικοσύστημα της λίμνης είναι και το κυριότερο στοιχείο του έργου αυτού, ωστόσο δεν γίνεται περαιτέρω ανάλυση για την φροντίδα και την ενδυνάμωσή του. Όλες αυτές οι παρεμβάσεις πρέπει¹ να γίνουν με ιδιαίτερη φροντίδα και σεβασμό για να αποφευχθεί η οποιαδήποτε διαταραχή στον βιότοπο.

Η τρέλα όμως και η ασυδοσία δεν είναι τόσο εύκολο να σταματήσουν². «Κανείς αρμόδιος δεν υπογράφει την απαγόρευση του κυνηγιού και κανείς υπεύθυνος δεν ελέγχει τις απορροές και τις αποχετεύσεις»³.

Η ορνιθοπανίδα της λιμνοθάλασσας εκτελείται εν ψυχρώ από κυνηγούς. Σπάνια μεταναστευτικά πουλιά (αγριόκυκνοι, μαυρόκοτες) βρίσκουν τραγικό τέλος από τα τουφεκίσματα αυτών που αυτοαποκαλούνται κυνηγοί και δεν έχουν τη στοιχειώδη γνώση και ενημέρωση των προστατευόμενων ειδών.

Παρατίθεται κείμενο της Εταιρίας Προστασίας της Φύσης Κεφαλονιάς και Ιθάκης σχετικά με την ορνιθοπανίδα της λίμνης που απειλείται από τους κυνηγούς:

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνας σ. 352

² ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνας σ. 357

³ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνας σ. 357

ΤΟ ΚΥΚΝΕΙΟ ΑΣΜΑ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΠΟΥΛΙΩΝ

Μόνο ένα ζευγάρι Κύκνων απόμεινε στη λίμνη, όπου λίγες μέρες πριν το μικρό τους βρήκε τραγικό τέλος μαζί με το υπόλοιπο σμήνος των αγριόκυκνων, που αντί για την ανάπαυση από το μακρινό ταξίδι βρήκαν το θάνατο από τους ένοπλους, που πέρασαν τους κύκνους για πάπιες,

Ένας τροχονόμος με στολή, ένας παπάς με τα ράσα του, μικρά παιδιά με το όπλο στα χέρια και δεκάδες άλλοι όρμησαν έξαλλοι και σάρωσαν επί δύο μέρες το σμήνος των υπέροχων και σπανιότατων κύκνων. Την ίδια ώρα, δεκάδες πολίτες έδιναν τη μάχη τους ενάντια στους ένοπλους, ενώ το δασαρχείο βάφτιζε, με ευκολία χήνες τους σκοτωμένους κύκνους και αδιαφορώντας αθώωνε τους ενόχους.

Οι αγριόκυκνοι είναι σπάνιο είδος από τα ωραιότερα ζωντανά του πλανήτη μας, έχουν μείνει ελάχιστοι σ' όλη την Ευρώπη και γι' αυτό προστατεύονται από τη διεθνή νομοθεσία. Είναι από τα πουλιά που δεν αλλάζουν ταίρι σ' όλη τους τη ζωή, είναι αφοσιωμένα και τρυφερά το ένα στο άλλο, αλληλ οβοηθούνται και δεν εγκαταλείπουν τον σύντροφο τους, αν αρρωστήσει ή τραυματιστεί. Όταν γεννιούνται τα μικρά τους έχουν χρώμα μαύρο ή καφετί και στο χρόνο επάνω γίνονται ολόλευκα.

Απορούμε και διαμαρτυρόμαστε έντονα για το πως δίνονται άδειες κυνηγιού (αν είχαν άδεια) σε ανθρώπους, που δεν μπορούν να ξεχωρίσουν τα είδη των πουλιών.

Είναι αυταπάτη και ουτοπία η προστασία των σπάνιων πουλιών, όσο η πολιτεία θα χορηγεί, αδιακρίτως, άδειες σε άτομα που στερούνται οικολογικής παιδείας, που δεν είναι σε θέση να ξεχωρίσουν σπουργίτι από γεράκι και όσο η ψυχολογία των κυνηγών θα οδηγεί στην εκτέλεση κάθε πετούμενου. Η εταιρεία μας έχει δεκάδες καταγγελίες για σκοτωμένα πουλιά, των οποίων το κυνήγι απαγορεύεται.

Μετά την απόφαση της Νομαρχίας για την προσωρινή απαγόρευση του κυνηγιού στη λιμνοθάλασσα του Κουτάβου, ζητάμε την οριστική απαγόρευση του κυνηγιού στον κόλπο του Αργοστολιού και σε αρκετό βάθος από τις ακτές του, ζητάμε αυστηρή φύλαξη των βάλτων του Λιβαδιού και τις λιμνοθάλασσας του Κουτάβου, την απαγόρευση του κυνηγιού τις μέρες που έχει καλοκαίρια και τέλος να αλλάξει ο τρόπος χορήγησης των αδειών, οι οποίες να δίδονται μετά από εξετάσεις.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ – ΙΘΑΚΗΣ

Η μεταναστευτική ορνιθοπανίδα δολοφονείται ασύστολα στη Λίμνη, Διαμαρτυρία οικολογικής οργάνωσης για την εξολόθρευση των αγριόκυκνων τον Ιανουάριο του 1992.¹

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 345

Σήμερα η κατάσταση που επικρατεί στον Κούταβο αλλά και στις εκτάσεις γύρω από αυτόν, είναι σαφώς καλύτερη. Αποτελεί πλέον αναγνωρισμένα ένα αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των κατοίκων της πόλης αλλά και όλου του νησιού, χώρος πρασίνου και θαλάσσιας ζωής¹.

Εικόνα 29. Ο γύρος της λιμνοθάλασσας κατά τις πρωινές ώρες, inkefalonia

Εικόνα 28. Το άλσος του Κουτάβου σήμερα, εικόνες Google

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 359

Επιπλέον, έχει δημιουργηθεί τεχνητό ανάχωμα πλήρως εναρμονισμένο με το περιβάλλον του. Μέσα σε αυτό βρίσκεται το κτήριο που φιλοξενεί το κέντρο περιβαλλοντικής ενημέρωσης. Σκοπός του είναι όχι μόνο η πληροφόρηση σχετικά με την ορνιθοπανίδα του νησιού αλλά και η ενίσχυση της ευαισθητοποίησης, κυρίως των μαθητών.

Εικόνα 30. Το κέντρο περιβαλλοντικής ενημέρωσης, εικόνες Google

Εικόνα 31. Χελώνα καρέτα καρέτα στον Κούταβο, εικόνες Google

Ωστόσο, ο χώρος της λιμνοθάλασσας ακόμα βασανίζεται. Σκουπίδια και πλαστικά πεταμένα στις ακτές της λίμνης, μέσα στη λιμνοθάλασσα, ξεχαρβαλωμένα παγκάκια, σπασμένα φώτα, παραμελημένη παιδική χαρά στο χώρο του πάρκου, ξεραμένα χορτάρια παντού είναι μερικά μόνο από τα στοιχεία που δηλώνουν παραμέληση¹. Η τελευταία οργανωμένη δενδροφύτευση έγινε το 2022 για την οικολογική αποκατάσταση μετά τον κυκλώνα Ιανό που προξένησε αρκετές

¹ Η σκοτεινή μεριά του Κουτάβου, kefaloniastatus

καταστροφές στη χλωρίδα της λιμνοθάλασσας. Η έντονη συνεχής ανθρώπινη παρουσία προκαλεί ενόχληση¹, που είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη για τα ζώα που φωλιάζουν καθώς τα τρομάζει, αποτρέπει να φωλιάσουν και οδηγεί σε χαμηλή αναπαραγωγή. Επιπλέον η ύπαρξη τεχνητών πηγών φωτός καθώς και ο έντονος φωτισμός της Γέφυρας διαταράσσουν τον προσανατολισμό των νυκτόβιων πτηνών. Ακόμη, δημιουργούν ανυπέρβλητα εμπόδια για τα ψάρια κατά τη διάρκεια της νύχτας εμποδίζοντας τη μετανάστευση ωτοκίας τους.

Εικόνα 32. Ο γύρος του Κουτάβου φωταγωγημένος κατά τις βραδινές ώρες, βρίσκεται σε άμεση επαφή με τη λιμνοθάλασσα (ανατολική ακτογραμμή)

¹ Φωτορύπανση: Οι συνέπειες στους ζωντανούς οργανισμούς και το περιβάλλον, kefaloniapress

Αντίστοιχα, στις νοτιοδυτικές ακτογραμμές ο πεζόδρομος του γύρου της λιμνοθάλασσας βρίσκεται σε άμεση επαφή με τον αυτοκινητόδρομο ταχείας κυκλοφορίας.

Εικόνα 33. Ο γύρος του Κουτάβου όπου ο αυτοκινητόδρομος και ο πεζόδρομος γειτνιάζουν (νοτιοδυτική ακτογραμμή). Φαίνεται και το ανοιχτό γυμναστήριο

Επιπρόσθετα, αξίζει να αναφερθεί ότι η περιοχή πίσω από τον αυτοκινητόδρομο στην περιοχή του μυχού του πλημμυρίζει αρκετά συχνά και το έδαφός της παραμένει «βαλτώδες». Χρησιμοποιείται κυρίως για βοσκή ζώων και καλλιέργειες.

Εικόνα 34. Η έκταση απέναντι από το μυχό του κόλπου που ήταν μέρος του βάλτου

V. ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΣΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΤΟΠΙΟ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΒΟΥ

V.1. ΦΥΣΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ

Παρόλο που το νησί χαρακτηρίζεται από έντονη σεισμική δραστηριότητα από αρχαιοτάτων χρόνων, δεν έχει καταγραφεί κάποια ουσιαστική μεταβολή του Κουτάβου εξαιτίας αυτού του φαινομένου¹. Αντίθετα σε πορτολάνους του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα εντοπίζονται περίπου στα ίδια σημεία με σήμερα, τόσο τα μικρά βάθη όσο και τα αβαθή σημεία της ευρύτερης περιοχής της λιμνοθάλασσας. Πτώσεις βράχων και χωμάτων αναφέρονται σαν έμμεσες επιπτώσεις των σεισμών τέτοιων μεγεθών, χωρίς όμως να μιλάμε για αλλοίωση του τόπου και ουσιώδεις μεταβολές. Σε αντίθεση οι ακτογραμμές ήταν αυτές που άλλαζαν σταδιακά με τις επιχώσεις που δέχονταν από τον ανθρώπινο παράγοντα. Η σεισμική δόνηση του 1953, προκάλεσε την αύξηση κατά μερικά εκατοστά του βάθους της λιμνοθάλασσας χωρίς να επηρεάσει παραπάνω τη μορφολογία της.

Από την άλλη πλευρά τα πλούσια γεωμορφολογικά φαινόμενα που συναντώνται στην Κεφαλονιά δημιουργούν ασβεστολιθικά βυθίσματα (πόλγεις), όπως αυτής των Βαλσαμάτων όπου το αποστραγγισμένο νερό της βροχής καταλήγει στη λιμνοθάλασσα του Κουτάβου. Οι πηγές του Αγίου Ιωάννη, η πηγή Παπαδάτου Α' και Β', η πηγή Παλαιοκάστρου και η Νερομάνα (υδραγωγείο) με τα ελαφρώς υφάλμυρα νερά τους αποτέλεσαν πηγή ζωής για τους κατοίκους της πόλης. Οι πηγές του Κουτάβου έχουν αξιοποιηθεί και δεσμευτεί πλήρως από το δήμο Αργοστολίου.

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνης σ. 33

Ωστόσο είχε προηγηθεί κατασκευή υδραγωγείου από το 1889, το οποίο αποτελεί σπουδαίο έργο υδραυλικής τεχνικής. Βρίσκεται θεμελιωμένο στη δυτική πλαγιά του λόφου Καστέλλι με διαστάσεις 29 μέτρων μήκους και 29 μέτρων πλάτους.

Εικόνα 35. Το υδραγωγείο στο λόφο με θέα στον Κούταβο

Ν.2. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

Εικόνα 36. Πανοραμική θέα του Κουτάβου από το ύψος της ακρόπολης της αρχαίας Κράνης, wikipedia

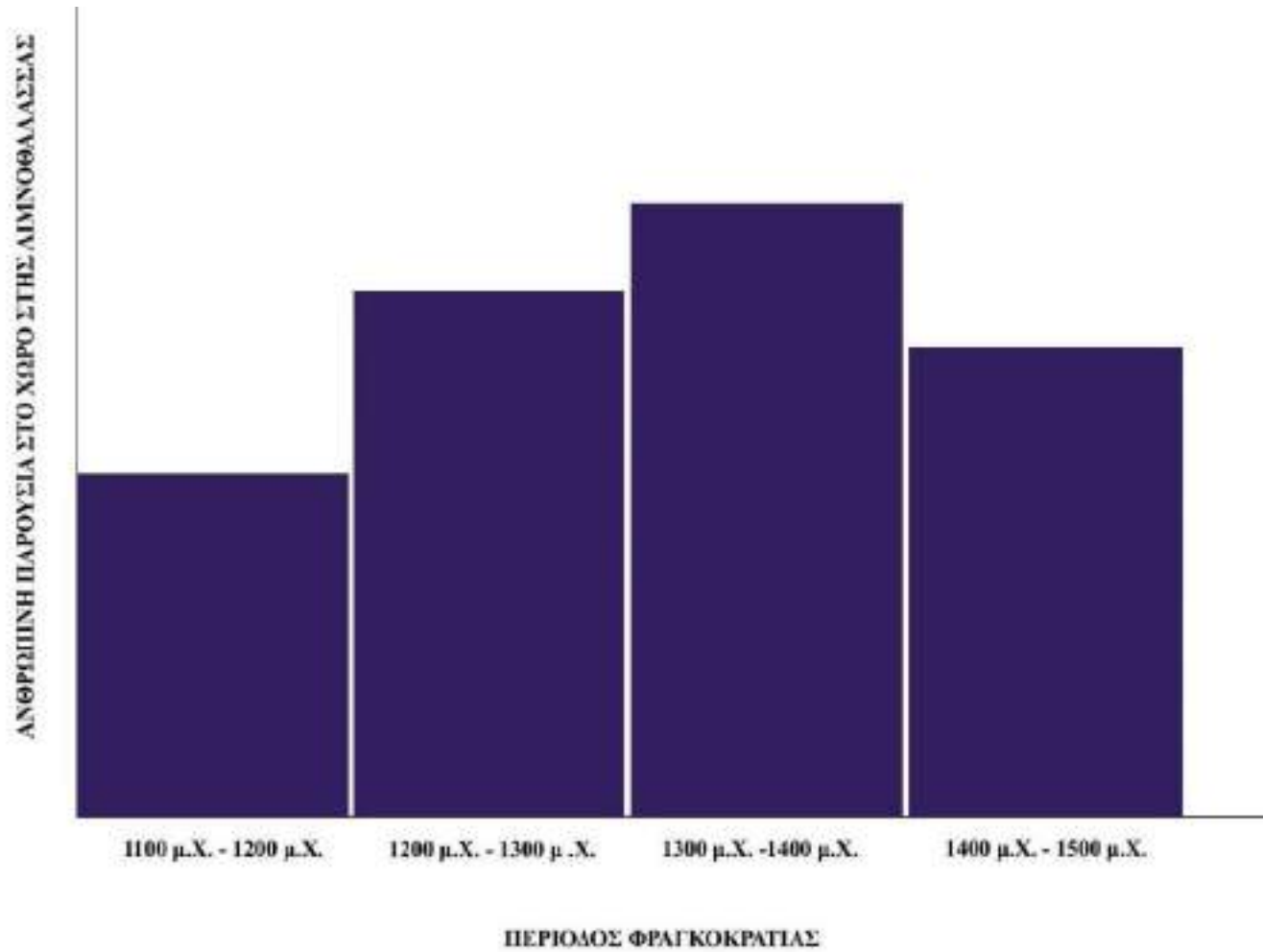
Η ανθρώπινη παρουσία στον Κούταβο είναι συνυφασμένη μαζί του από τα αρχαία χρόνια. Ακολουθεί διαγραμματική παρουσίαση μέσω των στοιχείων που έχουν σταχυολογηθεί από αυτή την έρευνα.

1500 π. Χ. – 1100 π. Χ.	Μυκηναϊκά χρόνια – περιοχή Αρχαίας Κράνης	Λιμάνι, ναυπηγείο, εγκαταστάσεις στην ανατολική ακτογραμμή του Κουτάβου
180 π. Χ. – 394 μ.Χ.	Ρωμαϊκή Κατοχή	Διατήρηση λιμανιού και ναυπηγείου
394 μ.Χ. – 1185 μ.Χ.	Βυζαντινά χρόνια	Εγκατάλειψη όλων των εγκαταστάσεων στη λιμνοθάλασσα
1185 μ.Χ. – 1497 μ.Χ.	Φράγκοι κατακτητές	Χρήση της λιμνοθάλασσας ως λιμάνι Παράγκες και καταφύγια τρωγλοδυτών μέσα στο βάλτο
1500 μ.Χ. - 1797 μ.Χ.	Ενετοκρατία	Αξιοποίηση περίχωρων λιμνοθάλασσας, παραχώρηση κτημάτων και καλλιέργειες, δημιουργία ιχθυοτροφείων, ανέγερση κτισμάτων, τοπική αποξήρανση
1780 μ.Χ. – 1864 μ.Χ.	Αγγλοκρατία	Ξεκινά η αποξήρανση του βάλτου Η ακτογραμμή οριοθετείται με κρηπιδώματα Κατασκευή γέφυρας Δεβοσέτου
1864 μ.Χ. – 1890 μ.Χ.	Ένωση με το ελληνικό κράτος	Ο Κούταβος εγκαταλείπεται και μετατρέπεται σε τέλμα. Εξάπλωση ελονοσίας – θάνατος – μείωση πληθυσμού
1890 μ.Χ. – 1939 μ.Χ.		Χάραξη και κατασκευή δρόμου, επιχώσεις ακτογραμμών, κατασκευή γύρου του Κουτάβου, δενδροφυτεύσεις, δημιουργία άλσους στα Λυδιαρδοπουλάτα

1939 μ.Χ. - 1945 μ.Χ.	Κατοχή	Εγκατάλειψη, αποψίλωση άλσους
1953 μ.Χ.	Σεισμός	Ολική καταστροφή και εγκατάλειψη, απόρριψη μπάζων στη λιμνοθάλασσα, παράγκες και πρόχειρες κατασκευές
1953 μ.Χ. – 2000 μ.Χ.		Διαρκείς επιχωματώσεις, ανέγερση κτηριακών κατασκευών, επισκευές, περιβαλλοντικά έργα

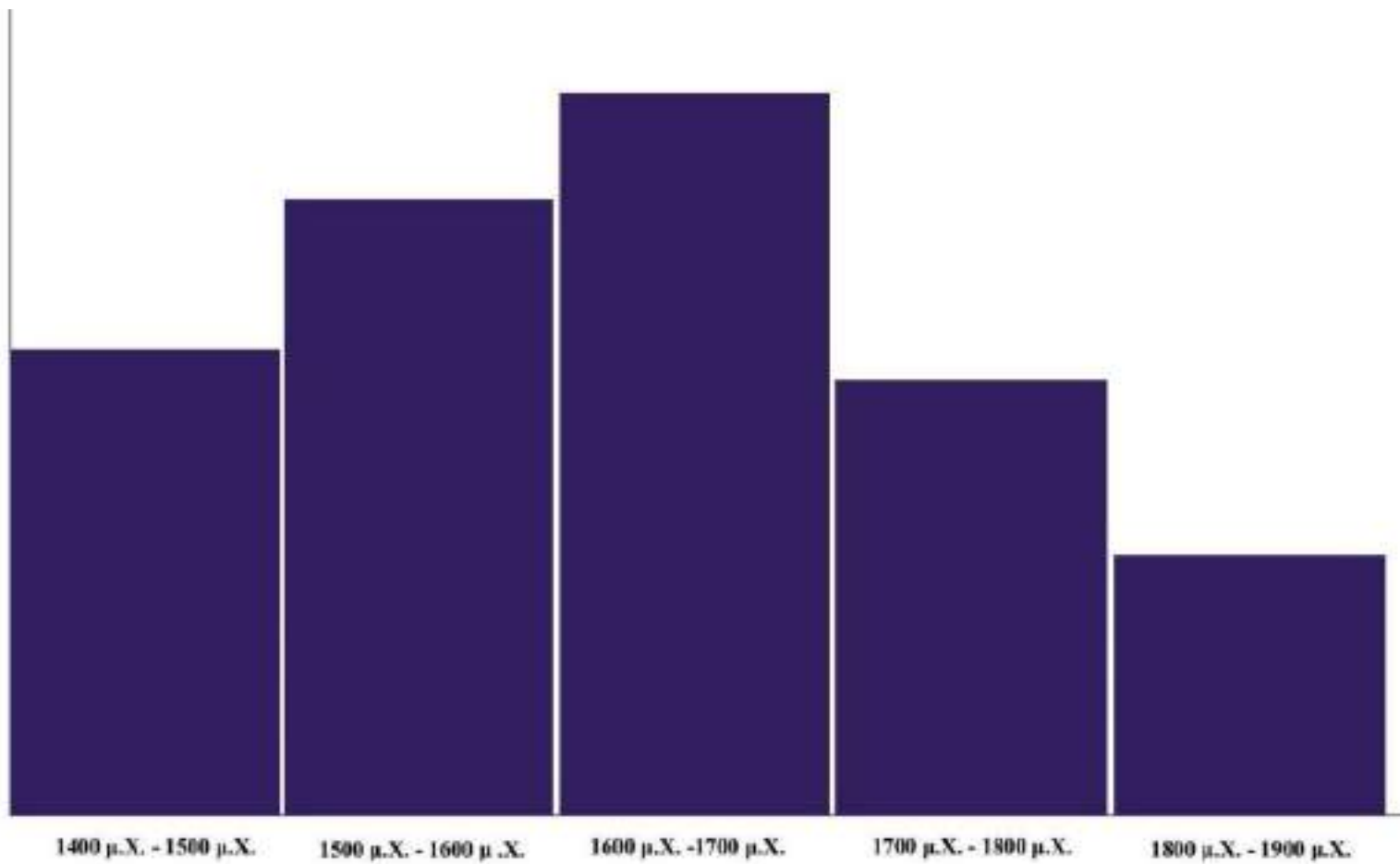
- Παρατηρούμε ότι το ανθρώπινο στοιχείο συνυπάρχει με τη λιμνοθάλασσα και παρεμβαίνει στο χώρο της από την αρχαιότητα. Ήδη από τη μυκηναϊκή εποχή έχουμε παρεμβάσεις οικιστικές και οικοδομικές στις παρυφές και περίχωρα της λίμνης.
- Η πρώτη ανθρώπινη εγκατάσταση στον Κούταβο έχει καταγραφεί πριν από το 200 π. Χ.
- Το 1200 μ.Χ. αρχίζει η εγκατάληψη του βάλτου και η μετακίνηση στις βορειοδυτικές ακτές του κόλπου. Αυτό σηματοδοτεί τη γένεση μιας πόλης περίπου 400 χρόνια αργότερα, της πόλης του Αργοστολίου.
- Το 1200 οι Φράγκοι εγκαθίστανται στο νησί και μεταξύ 1200- 1264 μοιράζουν κτήματα από το χώρο της λιμνοθάλασσας στην Λατινική αρχιεπισκοπή.
- Μέχρι το 1450 αξιοποιούν τα εδάφη της λιμνοθάλασσας. Έπειτα αρχίζουν να εγκαταλείπουν την περιοχή.

- Το 1500 οι Ενετοί αξιοποιούν τον Κούταβο ως λιμάνι και μέχρι το 1670 μοιράζουν αγροτεμάχια των παρυφών του σε ευγενείς.

- Το 1680 ανεγείρονται κτίσματα στη λεκάνη του κόλπου.
- Μέχρι το 1790- 1800 εγκαταλείπεται η περιοχή και η λίμνη μετατρέπεται σε βάλτο.
- Μέχρι το 1840 η κατοίκηση στη νοτιοδυτική ακτή του Κουτάβου μειώνεται συστηματικά λόγω της ελονοσίας.
- Το 1848 υπάρχει βρετανική παρουσία στην περιοχή για έργα αποξήρανσης, που όμως διακόπηκαν το 1864 .
- Μέχρι το 1900 η ελονοσία συνεχίζει να θερίζει ζωές και η ανθρώπινη παρουσία στον Κούταβο περιορίζεται μόνο στις νοτιοδυτικές ακτές που όμως συνεχίζουν να ζουν υπό το ζυγό του βάλτου.

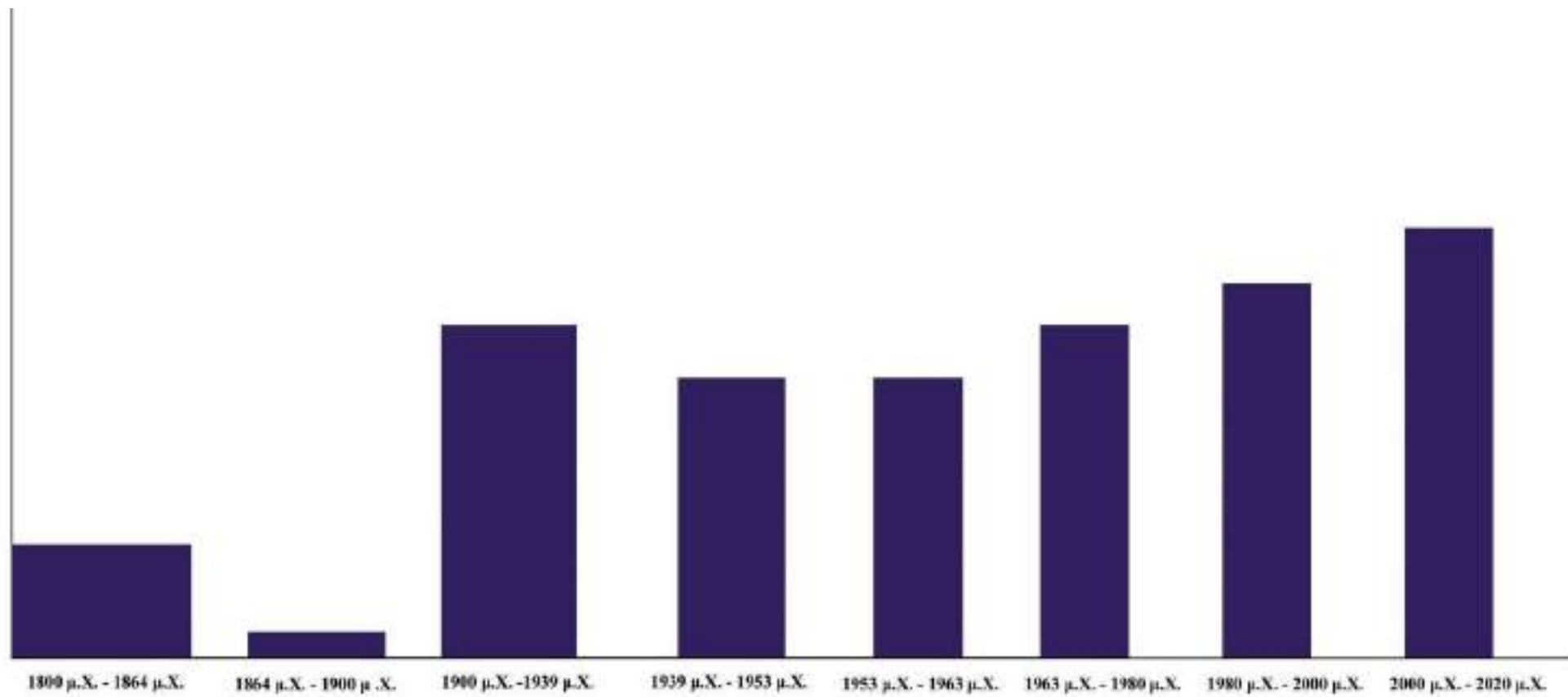
ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΣΤΗΣ ΑΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ

- Το 1939 ο Κούταβος έχει αναβαθμιστεί σε ένα υπέροχο άλσος για περιπάτους με έντονη ανθρώπινη παρουσία.
- Την περίοδο της κατοχής 1940-1945 έχουμε μόνο την παρουσία των στρατών που εγκαθίστανται στις παρυφές της λίμνης.
- Μεταξύ 1945-1953 ο Κούταβος εγκαταλείπεται.
- Ο σεισμός του 1953 έφερε την εγκατάσταση πληθυσμού στα Λυκιαρδοπουλάτα και την πρόχειρη ανέγερση αγοράς.
- Εργοτάξια ανεγείρονται στον Κούταβο για εργασίες ανοικοδόμησης του νησιού.
- Από το 1960 μέχρι σήμερα η περιοχή οικοδομείται και κατοικείται. Ο Κούταβος έχει μετατραπεί σε πάρκο και η λιμνοθάλασσα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τους κατοίκους.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΣΤΗΣ ΑΙΜΙΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Έτσι συνοψίζοντας :

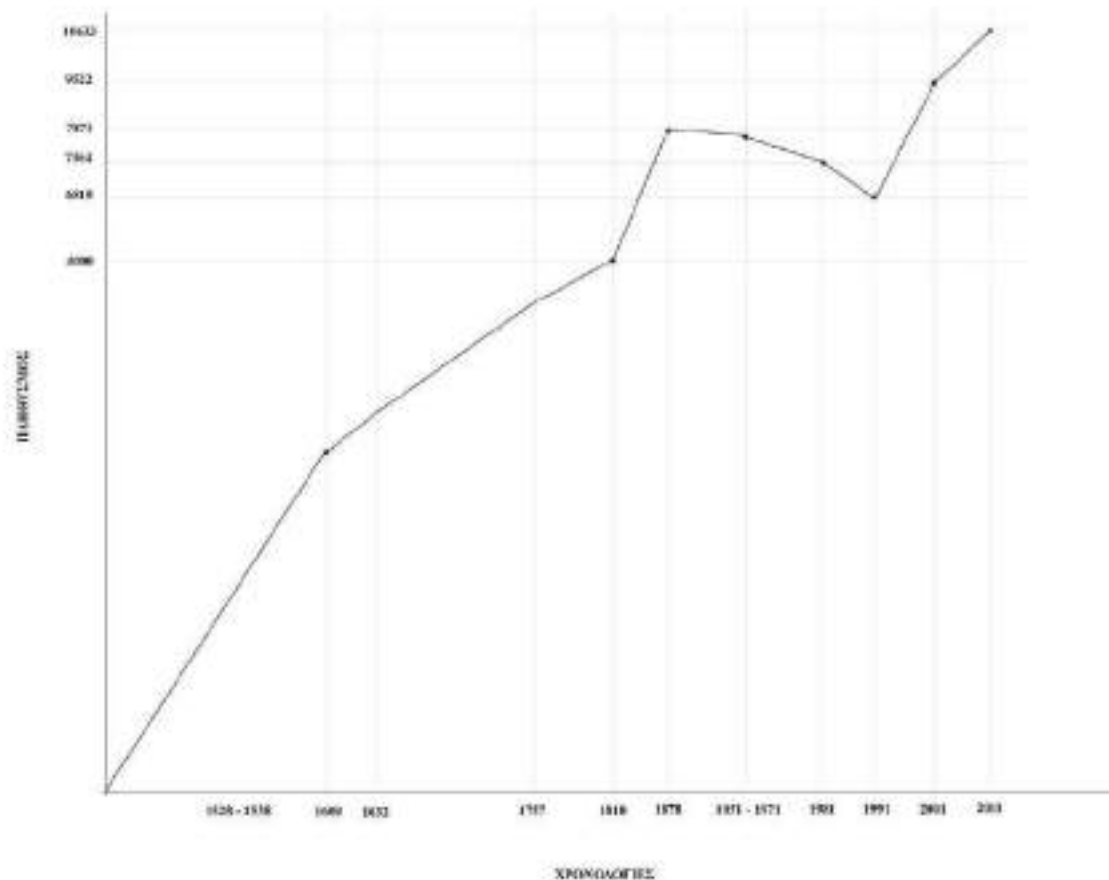
- Την περίοδο 1200-1450, η ανθρώπινη παρουσία αυξανόταν συνεχώς μέσα στα 250 χρόνια και τα τελευταία 50 υποχώρησε με γρήγορους ρυθμούς .
- Στην περίοδο 1500- 1800 αντίστοιχα παρατηρήθηκε σταδιακή αύξηση με μέγιστη παραμονή και κατοίκηση από τα τέλη του 15^{ου} αι μέχρι τα τέλη του 16^{ου} αι. Την επόμενη πενήντακονταετία αρχίζει να μειώνεται. Σημειώνεται άλλη μια διακύμανση της ανθρώπινης δραστηριότητας πιο έντονης από ότι στα προηγούμενα 300 χρόνια φραγκοκρατίας.
- Τα επόμενα 100 χρόνια ο βάλτος δεν αφήνει κανέναν να πλησιάσει το τέλμα του και η ανθρώπινη παρουσία σε όλες τις γύρω περιοχές συνεχίζει να μειώνεται.
- Ακολουθούν 40 χρόνια ανάπτυξης και ευδαιμονίας.
- Στη συνέχεια για τουλάχιστον 20 χρόνια ο άνθρωπος ρημάζει τον Κούταβο και τα εδάφη του.
- Τα επόμενα 60 χρόνια μέχρι σήμερα, ο άνθρωπος και η λιμνοθάλασσα έχουν εναρμονιστεί σε μεγάλο βαθμό.
- Η ανθρώπινη παρουσία συνδέεται άμεσα και με τα έργα που πραγματοποιήθηκαν στο χώρο της λιμνοθάλασσας, από ταπεινά καταφύγια μέχρι εγκαταστάσεις λιμανιών. Μπορούμε να πούμε λοιπόν ότι είχαμε μια σημαντική αρχιτεκτονική ανάπτυξη στο χώρο που συμβαδίζει με τον άνθρωπο.
- Γενικότερα η συγκέντρωση πληθυσμού ακολούθησε αυξομειώσεις.

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΑΡΓΟΣΤΟΛΙΟΥ

Η γέννηση της πόλης του Αργοστολίου ήταν άμεσο αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης της με τον Κούταβο. Συγκεκριμένα η χρήση της περιοχής του κόλπου σαν επίνειο και η ανάγκη ύπαρξης βασικών εγκαταστάσεων εκεί επέβαλαν τη μετατροπή του διάσπαρτου οικισμού σε πρωτεύουσα.

- 1528 – 1538 : Στην εποχή των βενετών δεν ήταν παρά ένας μικρός οικισμός χωρίς ιδιαίτερη οργάνωση. Εκτεινόταν στην παραλιακή ζώνη της νοτιοδυτικής ακτής (Λυκιαρδοπουλάτα) του ομώνυμου όρμου. Στην απογραφή του 1528 μολονότι υπάρχει σαν τοπωνύμιο δεν δηλώνεται ως οικισμός.
- 1600 άρχισε να οικίζεται η περιοχή κοντά στον Κούταβο και ιδιαίτερα από τη μεριά της γέφυρας.
- 1632 αυξάνονται οι οικοδομές και οι οικισμοί σύμφωνα με καταγραφές, επομένως έχουμε και πληθυσμιακή αύξηση.
- 1757 η μαρτυρία εγγράφων για την ύπαρξη επτά (7) συμβολαιογράφων στο Αργοστόλι συνηγορεί στην αύξηση του πληθυσμού του οικισμού. Επιπλέον, το έτος αυτό πραγματοποιείται η μεταφορά της διοίκησης από το κάστρο του Αγ. Γεωργίου στο Αργοστόλι. Η νέα πρωτεύουσα εκτείνεται από τα Λυκιαρδοπουλάτα, που αποτελούν συνέχεια του Κουτάβου.
- 1810 το Αργοστόλι υφίσταται σαν άριστα συγκροτημένη κοινωνία 4000 ατόμων.
- 1878 σχεδόν διπλασιάστηκε ο πληθυσμός του Αργοστολίου φτάνοντας τα 7871 άτομα.

- 1951-1971 υπάρχει μείωση 27% του γενικού πληθυσμού της Κεφαλονιάς εξαιτίας του πολέμου του '40 και του σεισμού του '53. Όμως το Αργοστόλι δεν χάνει τον πληθυσμό του λόγω εσωτερικής μετανάστευσης¹.
- 1981 ο πληθυσμός καταγράφεται στα 7164 άτομα.
- 1991 ο πληθυσμός καταγράφεται στα 6815 άτομα.
- 2001 ο πληθυσμός καταγράφεται στα 9522 άτομα.
- 2011 ο πληθυσμός καταγράφεται στα 10633 άτομα.

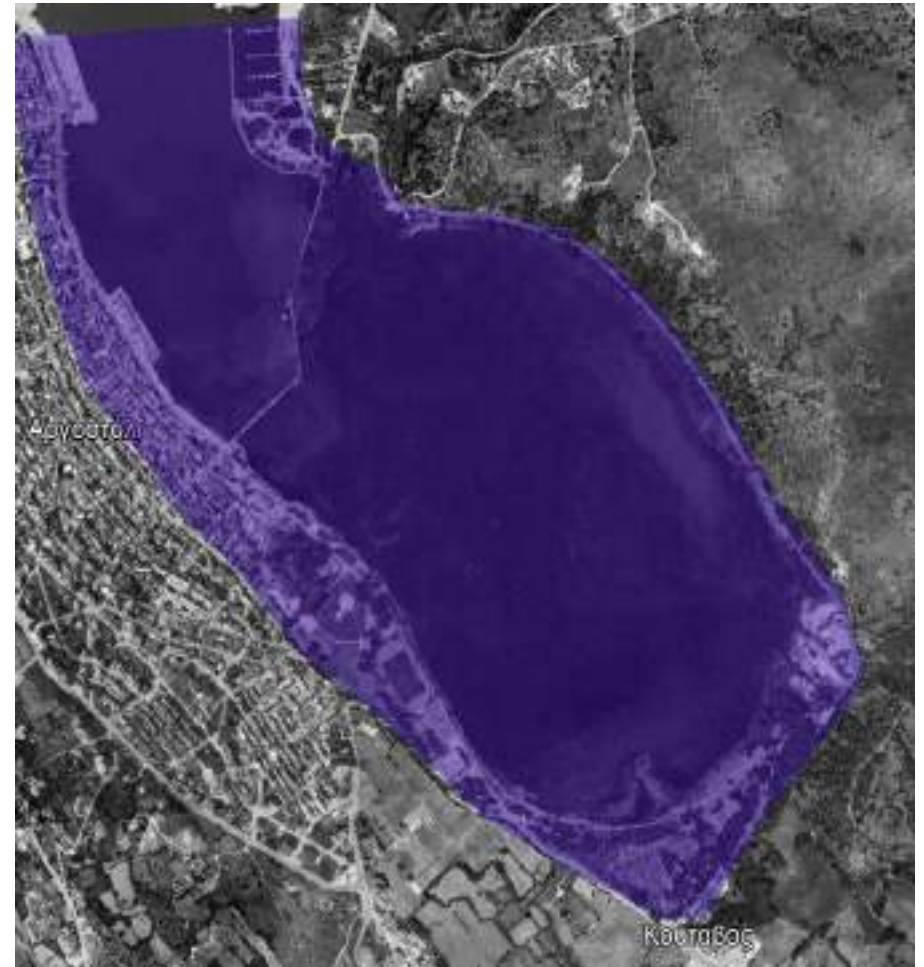

¹ «Η Κεφαλονιά πήρε πάλι την κάτω βόλτα στον πληθυσμό», Μελέτη του Μάκη Φόρτε για την απογραφή του 2011, kefaloniamantata

Υ.3. ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑΣ

Τα τελευταία 300 χρόνια (1700-2000) υπολογίζεται πως η λιμνοθάλασσα έχει χάσει το 30% - 40% της αρχικής της έκτασης¹. Σε αυτό το ποσοστό πρέπει να συνυπολογιστεί και ο χώρος πέρα του τεχνητού ορίου της γέφυρας Δεβοσέτου καθώς και οι επιχώσεις των ακτογραμμών του Αργοστολίου. Αυτό το ποσοστό ανέρχεται σε 1500- 2000 στρέμματα. Σήμερα η έκτασή της ανέρχεται στα 1447 στρέμματα περίπου, σύμφωνα με τη WWF που εντάσσει τον Κούταβο στους Προστατευόμενους Μικρούς Νησιωτικούς Υγρότοπους.

Χάρτης έκτασης της λιμνοθάλασσας όπως υπολογίζεται ότι ήταν το 1500 μέσω των στοιχείων και των αναφορών

¹ ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 26

Για να γίνει κατανοητό αξίζει να αναφερθεί το παράδειγμα του ναού του Αγίου Νικολάου των Ξένων (Λατίνων). Αυτό το εκκλησάκι ήταν κτισμένο στις παρυφές της πόλης του Αργοστολίου και ήταν παράκτιο κατά το έτος 1675 ενώ μπροστά του βρισκόταν μόλος. Το εκκλησάκι γκρεμίστηκε στο μεγάλο σεισμό του 1953 και ανοικοδομήθηκε στην ίδια ακριβώς θέση. Η θέση αυτή σήμερα είναι στη λεωφόρο Βεργωτή περίπου στην είσοδο της πόλης, σημείο που απέχει αρκετά από τη λιμνοθάλασσα.¹

Εικόνα 39. Η θέση του ναού στα 1500 όπου ήταν παραθαλάσσιος. Με μωβ χρώμα απεικονίζεται το υδάτινο στοιχείο

Εικόνα 40. Η θέση του ναού σήμερα στην ίδια ακριβώς τοποθεσία

¹Βλ. ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελιοδιονύσης Δεμπόνης σ. 26. Τοπικό Ιστορικό Αρχείο Κεφαλονιάς, (Τ.Ι.Α.Κ.), Ιόνιο Κράτος, Δικαστικά

- Ο Αγ. Νικόλαος των Λατίνων ήταν παραθαλάσσιος εν έτη 1450(μέσα 15^{ου} αι. όπως γνωρίζουμε) όταν χτίστηκε.
- Εν έτη 1675 με γραπτές μαρτυρίες είναι ακόμα παραθαλάσσιος με δικό του μόλο.
- Σήμερα απέχει τουλάχιστον 190 μ. από την ακτογραμμή. Γνωρίζουμε ότι ανοικοδομήθηκε στην αρχική του τοποθεσία. Όλη αυτή η έκταση πρόκειται για ανθρώπινη παρέμβαση και συγκεκριμένα επιχωματώσεις του παραλιακού μετώπου.

Αυτό σημαίνει ότι όλη η έκταση μπροστά του έχει αποξηρανθεί και επιχωματωθεί, ενώ πριν αποτελούσε μέρος της λίμνης. Επιπλέον, σε ανασκαφές που έγιναν λόγω του σεισμού, αποκαλύφθηκε πως η ακτογραμμή του κόλπου έφτανε μέχρι το σημερινό Λιθόστρωτο(έναν από τους κύριους άξονες της πόλης), όπου βρέθηκαν μάλιστα μέχρι και δέστρες караβιών.⁷⁸

Παρακάτω παρατίθενται χάρτες που δείχνουν τη μεταβολή της ακτογραμμής του Κουτάβου μέσα στα χρόνια. Συγκεκριμένα εξετάζουμε τις εξής χρονολογίες:

- 1500 όπου έγιναν οι πρώτες παρεμβάσεις επί Ενετοκρατίας.
- 1670 όπου ξεκίνησε η αποξήρανση ενός τμήματος των νότιων ακτών.

⁷⁸ΚΟΥΤΑΒΟΣ Το χρονικό ενός βάλτου. Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος σ. 41, υπ. 23

- 1850 όπου πραγματοποιείται αποξήρανση στις νοτιοανατολικές ακτογραμμές και το έργο της γέφυρας και σμίκρυνση.
- 1940- 1960 όπου έχει φτιαχτεί ο γύρος του Κουτάβου και έχει διαμορφωθεί η νοτιοανατολική ακτογραμμή (Λυκιαρδοπουλάτα) μετά το βομβαρδισμό του 1940 και τις επιχωματώσεις του σεισμού του 1953.
- 2000 όπου η σημερινή έκταση της λιμνοθάλασσας.

1500

ΚΑΜΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ

1670
ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΤΟ ΝΟΤΙΟ
ΤΜΗΜΑ

1850

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΤΟ ΔΥΤΙΚΟ
ΤΜΗΜΑ

ΜΕΤΑ ΤΟ 1940- 1960

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΚΥΡΙΩΣ ΣΤΟ
ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

2000
ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΠΕΡΙΜΕΤΡΙΚΑ ΚΑΙ
ΣΤΗ ΝΗΣΙΔΑ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΑΠΕΙΚΟΝΗΣΗΣ
ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΟΛΩΝ ΤΩΝ
ΑΚΤΟΓΡΑΜΜΩΝ ΣΥΝΟΛΙΚΑ

VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσω της μελέτης των ιστορικών καταγραφών γίνεται προφανές ότι η σχέση του Κουτάβου με το ανθρώπινο στοιχείο είναι αλληλένδετη και αμφίδρομη. Στην εξέλιξη της λιμνοθάλασσας, στη μορφή που τη γνωρίζουμε σήμερα, έπαιξαν μεγάλο ρόλο τα συμφέροντα των χρηστών και όσων την εκμεταλλεύονταν.

Από τους αρχαίους χρόνους, η κάθε κατακτητική δύναμη έχει μεταβάλει τη λιμνοθάλασσα ανάλογα με τα συμφέροντα και τους σκοπούς της. Η λίμνη έχει αποτελέσει λιμάνι, ιχθυοτροφείο, τόπο απόρριψης μπαζών, σκουπιδιών και αντίστοιχα οι παρυφές της τόπο εγκατάστασης, κατοίκησης, αναψυχής. Όταν αποτέλεσαν κίνδυνο για τον άνθρωπο, αυτός προέβηκε σε μετατροπές του φυσικού περιβάλλοντος προκειμένου να το επαναφέρει στα μέτρα του για να μπορεί να συνεχίσει να τον εκμεταλλεύεται.

Αποδεικνύεται ότι η σημερινή κατάσταση του Κουτάβου οφείλεται, όχι σε γεωμορφολογικές μεταβολές, αλλά σε ανθρώπινες παρεμβάσεις. Οι φυσικές δυνάμεις δεν επηρέασαν ούτε αλλοίωσαν το φυσικό περιβάλλον της λιμνοθάλασσας παρόλο που το νησί δέχεται κάθε εκατό περίπου χρόνια ισχυρές σεισμικές δονήσεις. Ο άνθρωπος ήταν αυτός που μετέφερε και εναπόθεσε τα συντρίμια των σεισμικών καταστροφών στον Κούταβο. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του 1953, όπου η απόρριψη των μπαζών στον χώρο του μετέβαλε ολόκληρη την ακτογραμμή του.

Η ίδια η πόλη του Αργοστολίου οφείλει την εξέλιξή της στη λιμνοθάλασσα. Η εξέλιξη αυτή έγινε σε βάρος του φυσικού τοπίου του Κουτάβου, ο οποίος κατάφερε να προσαρμοστεί και να συνεχίσει την ύπαρξή του ως υγροβιότοπος.

Ολοκληρώνοντας, αποδεικνύεται ότι η αμφίδρομη σχέση ανθρώπου και περιβάλλοντος επηρεάζει την εξέλιξη και τη διατήρηση της ίδιας της ύπαρξης των λιμνοθαλασσών, όπως αποδείχθηκε και στη περίπτωση του Κουτάβου.

ΑΝΤ' ΕΠΙΛΟΓΟΥ

«Να εύχεσαι να 'ναι μακρύς ο δρόμος,
Πολλά τα καλοκαιρινά πρωιά να είναι
που με τι ευχαρίστηση, με τι χαρά
θα μπαίνεις σε λιμένας πρωτοϊδωμένους·
να σταματήσεις σ' εμπορεία Φοινικικά,
και τες καλές πραγμάτειες ν' αποκτήσεις,
σεντέφια και κοράλλια, κεχριμπάρια κι έβενους,
και ηδονικά μυρωδικά κάθε λογής,
όσο μπορείς πιο άφθονα ηδονικά μυρωδικά·
σε πόλεις Αιγυπτιακές πολλές να πας,
να μάθεις και να μάθεις απ' τους σπουδασμένους»

«Ιθάκη» απόσπασμα, Κωνσταντίνος Καβάφης, 1911

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ:

- Κούταβος, το χρονικό ενός βάλτου, Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος, έκδοση Δήμου Αργοστολίου 1999
- Σταθμοί, Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος, Αργοστόλι 1994
- Η Γένεση και τα Πάθη μιας Πολιτείας (Το Αργοστόλι αγωνίζεται), Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος, Αργοστόλι 1981
- Η Κεφαλονιά του θρύλου και της παράδοσης, Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος, Αργοστόλι 1993
- Ξένες παροικίες στην Κεφαλονιά (Η Εβραϊκή- η Μαλτέζικη- η Αρμένικη Παροικία), Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος, Αργοστόλι 1996
- Γεωγραφία πολιτική νέα και αρχαία του νόμου Κεφαλονιάς, Αντώνιος Μηλιαράκης, Αθήνα 1997
- Το χρονικό του σεισμού, Αγγελοδιονύσης Δεμπόνος, Αργοστόλι 1976
- Αργοστόλι η χαμένη πόλη, Σπύρος Αντωνάτος, Αργοστόλι εκδ. ΚΟΡΥΦΗ 2005
- Αναφορά στους δρόμους της Κεφαλληνίας, Κοσμετάτου Ελένη, Αργοστόλι 1991
- Αρχαίοι μύθοι και θρύλοι Κεφαλονιάς και Ιθάκης, Ευρυδίκη Λειβαδά-Ντούκα, Αργοστόλι 2005
- Αρχιτεκτονική Κατοικιών στην Κεφαλονιά από τον 16^ο μέχρι τον 21^ο αιώνα, Υβόννη Μαρκαντωνάτου, Λάμπρος Γ. Σιμάτος

- Προσεισμική Κεφαλονιά, Πουλάκη- Κατεβάτη Διονυσία, Αθήνα 2009
- Ιστορία της Κεφαλονιάς (1797-1940), Μοσχόπουλος Γεώργιος, Αθήνα 2010

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ :

- www.kefaloniageopark.gr
- www.wikipedia.com
- www.gokefalonias.com
- www.kefalonianews.gr
- www.kefaloniapress.gr
- www.greece.terrabook.com
- www.natureguide.gr
- www.ornithologiki.gr
- www.ekefalonias.gr
- www.googleearth.com
- www.kefalonitis.com

- www.kefaloniamantata.gr

ΟΜΙΛΙΕΣ:

- Διάλεξη «Παραμονεύοντας η Ιστορία» Άλσος Κουτάβου
- Συζήτηση για τον Κούταβο και την αρχαία Κράνη

ΑΡΘΡΑ:

- «Γέφυρα DE BOSSET: Ο μεγαλύτερος σύνδεσμος του Αργοστολίου με το παρελθόν», Σπυρίδων Καββαδίας
- «Ο Πόντες και η ιστορία του», Μαρία Μαρκάτου-Αλυσανδράτου
- «Ιστορικός περίπατος από τις Βινάριες μέχρι το Φανάρι», Μαρία Μαρκάτου-Αλυσανδράτου
- «Αργοστόλι- Ληξούρι. Η κόντρα που κρατάει αιώνες και ξεκίνησε από τον Μεσαίωνα. Τα βίαια ξεσπάσματα και ο ρόλος των Βενετών», ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ
- «Φωτορύπανση: Οι συνέπειες στους ζωντανούς οργανισμούς και το περιβάλλον», kefaloniapress
- «Η ονομασία Αργοστόλι», Σπύρος Ρόκκος 2016
- «Από πού βγήκε η ονομασία του Αργοστολίου» Πέτρος Πετράτος 2015, pronoikefalonias.blogspot.com

- «Η Κεφαλονιά πήρε πάλι την κάτω βόλτα στον πληθυσμό», Μελέτη του Μάκη Φόρτε για την απογραφή του 2011, kefaloniamantata